

102

1660 43
32

Quod benè vertere DEUS jubeat!

De

JURIBUS MA-

JESTATIS.

EXERCITATIO V.

qua est

XIX

[de iure circa sacra et religionem]

Praeside

Caspere Zieglero

def.

Respondens

Marcus Johannes Simonius,
Horstiensis Holsatus.

Wittebergae

zuletzt 26. Mai 1660 und März 1661.]

22

Vgl. Caspar Ziegler, De juribus majestatis tractatus acade-
micus ... Wittebergae 1681. p. 242 sqq. [Sign. Ks 1044.]
in dem Numerus et syllabus exercitationum
am Anfang des Buches.

57

I. N. D. N. J. C.

Prima legislatoriae potestatis cura esse debet circa sacra, ut ea rectè se habeant & reverenda semper subditis existant. *Inter ceteras sollicitudines* (verba sunt Theodosii & Valentiniani in *Novell. de Judais, Sam. her. & pag.*) quas amor publicus pervigili cogitatione nobis indixit, praecipuam Majestatis curam esse perspicimus vera religionis indaginem, cujus si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanis aperimus inceptis. Sacra verò hæc & divina si contemnere licet, cum in iis præcipuus subditorum metus & erga Numen veneratio consistat, contemnere licebit etiam principem, quippe qui tanto minor est Jove & cui à deitate quâdam concessam hanc quam tenet majestatem haud frustra creditum est olim. Nec enim seposito hoc erga Deos metu persuaderi poterunt subditi, plus tribuendum esse illis, quos pares sibi produxit, & quos minore prudentiâ haud rarò instruxit Natura. Hinc igitur divinitatis quâdam opinio principibus affingenda erat, & hinc Legislatores antiqui deorum se uti consiliis fingebant, sed & ipsi simul sacerdotali munere quandoq; fungebantur. Celebris in hanc rem est locus Diodori Siculi in *Biblioth. hist. l. i. c. 94.* quem ex versione Laurentii Rhodomanni integrum subjicio: *Mneues, inquit, in Aegypto leges à Mercurio sibi traditas, unde ingentia vitæ bona promanarent, simulavit. Quod apud Græcos in Cretâ etiam Minos, apud Lacedæmonios Lycurgus factitavit, quorum iste Jovi, hic Apollini suas vendicavit. Id commenti genus apud plures quoq; alias gentes adhibitum multorum causa bonorum persuasis extitisse ferunt. Nam apud Arianos Zathraustes bonum Genium, apud Getas Zamolxis communem Vestam; apud Judæos Moses Deum, qui JAO dicitur legum auctorem suarum finxisse, perhibetur: sive quod admirandum prorsus & divinum esse judicarent commentum illud, quod in commodum societatis humana exiret: sive quod*

A 2

vul.

vulgus ad majestatem & potentiam illorum qui leges invenisse dicerentur, respectans, dicto magis audiens fore existimarent. Hæc Diodorus, in hoc unico peccans, quod Moſen Legum ſuarum autorem, quem revera habuit, finxiſſe putat. J A O autem ex *תורה* factum, notat Hugo Grotius in not. ad lib. 1. de verit. relig. *Chriſt.* p. 214. & apud Patres quoq; Eccleſiæ Chriſtianiæ uſitatum id fuiſſe vocabulum, Robertus Parkerus de deſcenſ. ad inf. l. 1. §. 12.

II. Utcunq; verò illa gentilium Religio tot & tanta fo-
veret mendacia & commenta, multum tamen ſemper potuit in
animis hominum; & tam firmas etiamnum inter plurimas na-
tiones egit radices, ut extirpari veritate licet cogente poſſit ad-
modum difficulter. Non credam ego, meris iſtis & ſolis ſacri-
ficulorum commentis aut præſtigiis, homines cætera non rudes
aut faciles falli adductos ad id eſſe, ut idolum manu factum,
ut brutum pecus, ut ſtirpem aut lapidem, ut homines vivos aut
demortuos per ſanguinem humanum, per nudorum hominum
in templis curſationem, per ludos & ſaltationes plenas ſpurcitie,
religioſè colerent. Quin videtur totum id ex dæmonum magi-
ſterio proveniſſe, qui lapides, ſtatuas & imagines occuparunt,
extorum fibras animarunt, avium volatûs gubernarunt, & divi-
nationis gratiâ intra ipſa animalia occultari ſæpiſſimè conſue-
verunt. Illud verò peſſimum Religionis genus eſt, quo malas
mentes, quas tales norunt ac profitentur, ut ne noceant, religioſo
cultu adorant; & tamen Arimanium olim Perſæ, Græci Caco-
dæmonas, Vejoves Latini, & nunc quoq; Indorum orientalium
pars maxima ipſum humani generis hoſtem Diabolum magnâ
ſuperſtitione venerantur & observant.

III. Undecunq; verò tandem omnis iſta in animos ho-
minum delapſa fuerit perſuaſio, certum tamen eſt, minus ma-
lum eſſe & Reip: ſaltem magis conducere *deicienda uovias* quàm
atheismum. Nam ſuperſtitione (ut benè diſerit Bodinus l. 4. de
Rep. c. 7. falſò pro contrariâ ſententiâ citatus Giſberto Voetio
diſp. de atheismo p. m. 168.) quantacunq; fuerit, homines tamen in
legum ac magistratum metu & in mutuis vite officiis continet;
impietas autem adverſus numina omnem ex animo peccandi metum
penitus evellit, &c. Eſt enim reſpectu veræ religionis ſuperſti-
tio

tio nihil aliud sit, quam atheismus quidam indirectus, meliores tamen saltem in civili societate sunt illi, qui divinum aliquod numen formidant & horrent, quam qui planè negant. *Nulla enim res efficacius multitudinem regit, quam superstitio: alioqui impotens, seva, mutabilis, ubi vanâ religione capta est, melius va-ribus quam ducibus suis paret.* Q. Curtius l. 4. hist. Add. Christoph. Forstner. ad l. 1. ann. Tacit. p. 64.

IV. Prudente hinc contemptæ Religionis vindices pleræq; jam olim extitère gentes, cum primis verò Athenienses, quos per contemptum divini Numinis, quod fingebant ipsi, omnia misceri & imperia tandem everti longa non unis vicibus docuerat experientia. Quod si qua novitas aut peregrinitas appareret, constituta ipsis erant judicia, quibus eâ de re cognitio fieret, ne sc. Resp. inde aliquid caperet detrimenti. Nota sunt exempla Anaxagoræ, Diagoræ, Protagoræ, Socratis & aliorum, in primis verò Apostoli Pauli, qui ex hoc unico capite, quod novorum demoniorum videretur esse annunciator, ad Areopagum fuit protractus, ubi & causam suam dicere coactus fuit. Theodoretus *serm. III.* notat, Platonem veritum Socratis exitum, alioquin & ipsum deos suâ Republicâ ejecturum fuisse. Sic & Epicurum refert Cicero *l. 1. de nat. deor.* ne in offensionem caderet Atheniensium, verbis reliquisse deos, re sustulisse. Num verò isti, quos Athenienses ita pro atheis habuerunt, reverâ tales fuerint, ad nostrum hoc non pertinet forum. Vid. interim Gisbert. Voet. *disp. de atheism. part. 4. probl. XI.*

V. Pariter apud Romanos *Patrum, avorumq; atate negocium magistratibus datum*, refert Posthumius apud Liv. *lib. 9. ut sacra externa fieri vetarent, omnem disciplinam sacrificandi præterquam more Romano abolerent. Judicasse prudentissimos Viros, omnis divini humaniq; juris, nihil æquè dissolvenda religioni, quam ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur.* Graviter hoc ipsum Augustum suum monet Mæcenas in oratione ap. Dion. *l. 52. deos patrio ritu ipse venerator, alios ut idem faciant, cogito. Quis peregrinos colendi ritus invexerunt, eos detestator, punitoq; non modo deorum causa (quos qui parvi facit, is nec alium quempiam Deum coleret) verum etiam, quod, qui novos istos deos introdu-*

cunt, indicio plerumq; sunt, se peregrinis legibus vivere, atq; ex eo conjurationes & seditiones existunt, quæ ab unius dominatu alienæ sunt. Et hinc igitur Paulus noster lib. 5. sent. tit. 21. Qui novas & usu vel ratione incognitas religiones inducunt, ex quibus animi hominum moveantur, honestiores deportantur, humiliores capite puniuntur.

VI. Quod si tanta tam ineptæ & vanæ superstitionis sed benè tamen congestæ vis est, ut integras firmare & retinere possit societates civiles, quid non faciat in animis hominum vera nostra sanctaq; religio? Paradoxum hoc videri posset homini Politico, qui prudentiam civitatibus regendis idoneam sectatur, cum in Christianismo prudentiæ inveniatur omnino nihil. Sic enim jam olim Mosis & Christi doctrinam διατριβὴν ἀνυπόδεικτον vocavit Galenus, superstitionem exitiabilem Tacitus, Christianos ipsos Ethnici promiscuè scelerum omnium reos, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicos, sacrilegos, incestos, homicidas, hostes publicos &c. apud Tertullianum in apologet. c. 2. Et qui ergo ex his civitas aliqua consistere aut prudenter gubernari poterit? In marmore Neroni eo nomine dicato, quod latronibus simul atq; Christianis provinciam purgasset (si fides habenda est inscriptioni veteri apud Lusitanos alibive nunc in Hispaniis temporis illi tributæ) nova generi humano superstitio inculcata dicitur. Vid. Adolph. Occo in inscription. Hispan. p. 26. Gruter. in Thesaur. p. 238. 9. Joseph. Scalig. de emend. temp. l. 5. p. 442. sic & nummi quidam Diocletiani hanc habent inscriptionem: *Nomine Christianorum deleto, qui Remp: evertabant.* Et ut summatim dicam, hostem publicum occidisse putabatur, qui Christianum interfece- rat. His enim præcipuè olim criminationibus pulsabantur qui Christo nomen dederant, quod patrias leges & instituta, quibus certa deorum colendorum ratio erat præscripta, desererent ac violarent. Et idcirco ζῆν τὸ θανόμεως dicebantur apud Eusebium l. VI. hist. Eccles. cap. 18. ubi è contrario Ammonius à fide Christianâ ad paganismum relapsus, ad vivendi rationem legibus convenientem reversus dicitur, εὐθὺς πρὸς τὴν κτ' νόμους πολιτείας μεταβάλετο. Nec verò diffiteri possumus ipsi, totam
reli

religionis nostræ veritatem longissimè non solum à falsitate aliarum, sed studio quoq; & industriâ sapientiæ humanæ, quâ tamen mundus hic regi exoptat, separandam esse. Tantum sc. abest, ut civili societati apta dici ea possit aut conformis.

VII. At enim uti per solum nomen, quod Christiani dicerentur, odium illi incurrebant publicum, atq; uti propter solum hoc nomen damnabantur, ita mirum non est, maximorum & atrocissimorum eos criminum factos fuisse reos, quæ tamen omnia suo jam tempore masculè propulsarunt & diluerunt Justinus Martyr, Athenagoras, Tatianus, Tertullianus, Minutius Felix, aliiq; plures. Nec verò potuerunt Christianorum studia intentioni Romanorum convenire. Hi enim in propagandis imperii limitibus laborabant; at illi abditi tenebris & æternitatis solliciti Deo suo vacabant, nec resistendis igitur hostibus, depellendæ servituti & morti pares videbantur, quippe qui velut relicto omni robore, summo certamine funeri & suppliciis sese offerebant, quanquam eorum quorum rei arguebantur, planè essent innocentes.

VIII. Quod verò omni rationi adversa videatur doctrina Christiana, id societatem civilem non tollit, sed imò, si penitius ea introspectatur, confirmat potius, & in eo maximè, quod universas instantissimè ab homine efflagitat virtutes. At quid aliud intendit in civili Rep. Legislator, nisi ut virtuosos efficiat & benè moratos cives? Justitiam colimus, inquit Ulpianus, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum sed etiam exhortatione præmiorum efficere cupientes *l. i. ff. de just. & jur.* Totum hoc nostra etiam vult Religio, & majore quidem cum studio, cumq; firmiore intentione, dum non externos tantum, qui humanæ subjacent *νομοθεσία*, prohibet actus, sed internos etiam cohibet & coërcet motus, quos ne dicam tolerare, sed prorsus extra potestatem suam exleges relinquere cogitur Majestas civilis. In externis ipsis adhuc superior est Christianismus, quippe qui omnes in universum regit & moderatur actus, cum potestas *νομοθετική* secundum prudentiam suam civilem haud rarò connivere, & legem quâ justitia universalis obtineri posset, intermittere necesse habeat. Franzk: *ad tit.*

tit. de Just. & jur. n. 42. Ab ipsis adversariis hoc habet testimo-
nium religio Christiana, quod homines sacramento obstringat,
ne furta ne latrocinia committant, ne fidem fallant, ne depo-
situm appellati abnegent, ut loquitur Plinius, quod nihil doceat
nisi justum & lene, ut Ammianus Marcellinus, quod sit *δοξία πεί-
ρας ἀμαρτανῶν ἀναίρεση*, ut Zosimus. Non igitur est, quod
ad beatitatem civilem rationi humanæ ubiq; conformis requi-
ratur Religio, dum conformis saltem ea sit juri naturæ, & intel-
lectui atq; voluntati verè divinis.

IX. Sit enim verò cultus divinus, quem ex voluntate di-
vinâ præstamus, totaq; hæc nostra religio paulo absurdior,
quàm Ratio sibi relicta concipere potest, idem tamen ille, qui &
Religionis & rationis autor est, hanc illi ita subjecit, ut nihilo-
minus in societate humanâ rationalis ubiq; servari possit ordo
& harmonia. Certè amplecti ea quæ omnem intelligentiam
evertunt & conturbant, atq; ad propriam in terris abjectionem
& miseriam, ut alii omnes sentiunt, assumere, & contra mentis
humanæ judicium niti, & fidem habere, ac spe inharere, & fre-
tum esse iis, quæ à rationis nostræ captu vehementius resiliunt,
quàm ferreus malleus impactus incudi, id profectò & mirabile
est, & majus consilium quàm humanum. Qui verò his delecta-
tur & rationi suæ fibulam innectit, quomodo non delectabitur
reliquis illis, quæ ab eodem Deo proficiscuntur, & imperantur,
subjectione & imperio?

X. Manet ergò; quod antè dixi, Christianam Religio-
nem multo fortius operari in animis tum subditorum, tum im-
perantium, ut illi parendo, hi benè regendo ordinem civilem
observent, quàm omnem gentilium superstitionem & *δεισυνω-
μίας*. Cæca hæc est & mutabilis, cum qui semel errori se in-
tricavit, ad quemvis alium noviter recipiendum facilis sit &
versabilis; at illa firmissimo nititur fundamento, quod nec infe-
rorum quidem evertere possunt phalanges, quodq; ideo tan-
to firmiorem & præstantiorem reddit Remp. Neq; verò eâ tan-
tum parte ad Remp. facit religio, quâ morum regulam præscri-
bit, minisq; & pollicitationibus sancit, sed ipsa etiam dogmata &
ritus haud parum ad mores publicamq; felicitatem momenti
habent.

habent. Ecce enim quia Deus spiritus est, quia omnipræfens est, quia justus est, spiritu eum & animo puro colendum, & nihil turpe committendum, & ab omni iniquitate abstinendum, ipsa deinceps docet ratio ita culta & persuasa.

XI. Nolim tamen ego religione non alio fine uti imperantes, quam regnandi instrumento, & hoc qui facit, eum ego inter atheos habeo tantum non primum & præcipuum. Non infreqvens & ferè solenne est principibus, bellorum suorum, quantumvis impiorum, causam prætexere religionem. Quin & inter privatos sunt, qui ut ait Salvianus *l. 1. de gubern. Dei*, improbissimis quæstibus nomen religionis vindicant, & ad sordidissimas negociationes titulum sanctitatis præferunt. Sed hi quid aliud per vanam istam pietatis ostentationem agunt, quam ut Deum & homines insigni hoc fuce & mendaci fallant? Gentilium olim huc imprimis trahebatur *ἑθελοθρησκεία*, nec defuerunt Philosophi, qui religionem ideò confictam esse crediderunt, ut subditi facilius in officio continerentur. Vid. Plutarch. *l. 1. de plac. philos. c. 7.* Machiavell. *l. 1. discurs. c. 11. 12. 13. 14. & 15.* Et ridet ipse Polybius *lib. 6.* superstitiones, simul tamen eas ad retinendam in officio multitudinem accommodatissimas esse censet. *Non putandum est*, inquit Idem *lib. 10.* *Lycurgum adeò fuisse religiosum, ut in omnibus Apollinis consilio uteretur, neq; Scipionem somniis & deorum colloquiis instructum fuisse; sed hæc illi finxerunt, quod sine deorum auspiciis populum periculosa ausurum & paradoxis fidem adhibiturum non credebant.* Taliter verò ut Christianismo nostro utamur, ipsa, quam Deo debemus, nos prohibet reverentia, tum & resultans inde animarum nostrarum periculum.

XII. Evicimus hætenus & ostendimus, verum Dei cultum potissimum esse societatis civilis vinculum, & pacis publicæ fundamentum, atq; in eo tum fidem tum justitiam præcipua civitatis retinacula contineri. Cum verò in rebus sacris, ubi in earum contemplationem & disquisitionem animus hominis adscenderit, plurima ad lapsum prostent offendicula, ut sive in veteres tum gentium tum seculorum plurimorum errores, sive in nova liberè discurrentis ingenii commenta petulcus

B

evage

evagetur, nec præstituti axiomatis, principiis & juris sacri normis coerceri satis possit; ex hoc autem si cuius animi sui sensa exponere in publicum liceret, haud leve tùm Ecclesiæ tùm politix metuendum sit incommodum, externo quodam regimine opus erit, quo utcunq; repelli possit & suffocari insubidus lascivientis rationis foetus. Absq; quo si fuerit, nova quotidiè, ut apud Britannos nunc contingit, exsurgent nomina Brownistarum, Separatarum, Sebaptistarum, Expectantium, Antiscripturarum, Manifestariorum, Familistarum, Perfectistarum, Non-residentium, Pluralistarum, Traskitarum, Heteringtoniorum &c. quorum integrum catalogum contexit Honorius Reggius sive *ἀναγγραμματοδότης* Georgius Hornius *lib. de flat. Eccles. in Britann.*

XIII. Regimen istud, quo constringi vesanos illos quorundam hominum conatus oportere diximus, potestatem requirit, quæ quia circa sacra & ecclesiastica versatur, ecclesiastica & ipsa dici consuevit. Etsi enim Ecclesia ad finem spiritualement & supernaturalem per media ejusdem generis ordinetur; quia tamen ex hominibus constat, ideò necessariò intervenire debent aliqua externa & sensibilia, quibus mediantibus ad modum humanum agatur, quæq; interna & insensibilia sunt, hominibus offerantur & applicentur. Visibiles etiam homines & visibilem congregationem visibiliter & externè suo quodam modo gubernari necesse est, ut omnia decenter & ordine agantur & fiant. Quæcunq; autem in Ecclesiâ externè & sensibilibus operationibus peraguntur, tendunt in finem spiritualement, cum hæc tamen differentiâ, quod proximè & directè alia spiritualement finem habeant, sive ad quod spirituale tendant & terminentur, alia ad aliquid sensibile; quod tamen ipsum propter spiritualement sit, & in eum ordinetur.

XIV. Potestas hæc Ecclesiastica pro officii ratione, quod hominibus circa sacra versantibus incumbit, duplex evadit. Interna altera, altera externa. Illa circa Ecclesiastica exercetur ecclesiasticè sc. prædicando & interpretando verbum divinum, administrando sacramenta, remittendo & retinendo peccata, &c. Hæc circa ecclesiastica quidem exercetur, non tamen ecclesiasticè,

fiasticè, sed modo quodam civili, & absolvitur ea potissimum Religionis in Remp. introductione, & alterius reformatione vel ejectione, Sacerdotum & personarum Ecclesiasticarum constitutione & remotione, coercitione hæreticorum, bonorum Ecclesiasticorum administratione, ceremoniarum dispositione, festorum indictione, conciliorum convocatione, Ecclesiæ defensione & rebus ejusmodi aliis, quibus Ecclesiæ status corrigitur aut retinetur. Illa per ministros verbi & Ecclesiasticas personas expeditur, & solius Dei non autem hominis subjacet imperio, nisi quatenus externis opus habet directionibus, quod fit, quando actibus istis externis, quos recensuimus, jungitur; tum enim & ipsa humano subest arbitrato, sed ita ut hic arbitratus secundum verbum Dei ordinetur, nec ab eo discedat. Hæc verò sc. potestas externa, ad hominis imperium spectat, cum perpetuâ tamen ad scripturam sacram & voluntatem divinam reflexione. Hinc quando Princeps edicta de religione promulgat, per illa edicta non gignitur nova religio, nec religio fit divina, certa aut credenda, sed ejus tantum exercitia constituuntur, conventus ad controversias discutiendas indicuntur, consistoria ordinantur &c. quæ omnia pro ratione circumstantiarum variare quidem possunt, contra tamen Scripturæ sententiam constitui possunt minimè.

XV. Utraq; hæc potestas ad regimen de quo diximus, est necessaria. Quamquam enim prior illa, potestas sc. interna merè sit ministerialis, juxta præscriptum ejus, qui contulit & commisit, & non in cogendo, sed in dirigendo consistat, qualis est doctoris in auditorem, medici in ægrotum; dicuntur tamen & ipsi hi ministri suo modo regere, sc. directivè, docendo, arguendo, exhortando, & modis similibus, quemadmodum & pascere dicuntur, *ποιμαίνων*, Act. XX, 28. quod vulgatus vertit regere. Ita & præesse dicuntur 1. *Thesf V, 12.* 1. *Tim. V, 17.* sed pari sensu, quo pascere vel regere. Et sunt sanè suo modo præsides, rectores & duces gregis, quod fidem & mores religionis Christianâ dignos attinet. Conf. Hug. Grot. *de jur. summ. potest. circa sac. c. 4. n. 6. 7. 8.* Robert. Abbot. *de suprem. pot. reg. prælect. 9. n. 6.* Rainold. *in colloq. cum Hart. c. 3. sect. 1.* Alias autem uti

nemini mortalium concessum est, ut suo arbitrio dogmata vel sacramenta condant, sed tantum ut condita promulget & administret, ita in eo ministerii genere omnes Apostoli, Apostolorumque Successores pares sunt & ejusdem potestatis. Æquè benè enim & efficaciter infimus quisque Evangelii præco, quantum est ex parte ipsius officii & ministerii, docebit & persuadebit, solabitur & terribit, convincet & convertet, quàm summus Archiepiscopus aut Patriarcha; æquè benè & efficaciter Sacramenta administrabit.

XVI. Posterior autem potestas, quæ externa nobis dicta est, vim quædam ἀναγκαστικὴν comitem habet, quæ pro re natâ in refractarios & immorigeros possit animadvertere *can. principes 23. q. 5.* De eâ verò cum tota hæc sollicita sit exercitatio, antequam ad pleniorum ejus considerationem perveniamus, dispendendum est ante omnia, num rectè eam asseramus Principi, an verò tribuenda sit potius alteri alicui, qui summum habeat in Ecclesiâ, quemadmodum Princeps in Rep. imperium. Posterior hoc summo adhuc conatu propugnant Romanæ Curie adstantores, qui Pontificem suum jure divino & ab ipso Christo constitutum esse Ecclesiæ caput & principem contendunt, & quidem cum autoritate de rebus fidei determinandi & definiendi infallibiliter, adeo, ut quod ab ipso definitum fuerit, sine certâ animæ pernicie in dubium vocari nequeat. *Ejus autoritas major est, quàm Scripturæ juxta Sylvestrum Prieriatem Dial. adv. Luth. & ab ejus doctrinâ tanquam regulâ fidei infallibili robur etiam trahit ipsa Scripturâ, sive ut dictavit Hildebrandus, nullum capitulum, nullusque liber canonicus habetur absque ejus autoritate. Ab ejus arbitrio pendet fidei decreta sancire, & sancita mutare, it: quid velit esse in universâ Ecclesiâ sacrosanctum, quemadmodum loquitur Baronius ad ann. 373. n. 21. & ad ann. 553. n. 224. ille est catholice fidei conditor; sacrorum dogmatum demiurgus; domus quæ columna & firmamentum est veritatis, supremus paterfamilias; doctor universi Orbis & civitatis sanctæ de cælo descendens princeps, navis melioris navarchus, & in summâ, toto jure, omnibus & singulis Christi fidelibus sive singulariter discretis, sive in unum collectis, tam Imperatoribus, Regibus, principibus, quam patriarchis*

chis Episcopis & reliquis pastoribus superior. &c. juxta Abrahamum Bzovium de Rom. Pont. c.2, 15. 23. 24. ille est non modo caput totius Ecclesie, sed etiam cujusvis intra eam fidelis, potestq; oves aliquas uni particulari pastori subducere, & ab ejus cura eximere, ut vult Theophilus Raynaudus Jesuita de coron. aur. Pontif. p.332. seq. Possem addere plura, sed quæ referre & tædet & piget. Qui Canonistarum flosculos amat, adire poterit Antonium Benbellonam de Godentiis, sive, qui sub eo nomine latet, Bartholomæum Gericium de pac. relig. p.1. c.16. Illud verò planè ridiculum est, & ab omni humanà ratione alienum, quod infallibilitatem Jovi huic suo tragædo tribuunt, etiam si adversus ipsum Solem loquatur, & manifestò absurda statuatur. Definitio Pontificis, inquit Zwarez in 3. com. 1. q. 2. a. 2. disp. 42. sect. 1 omninò vera est: & si dictis omnium sanctorum esset contraria, illis esset præferenda. Si Papa erraret, pergit Bellarminus l. 4 de Pontif. c. 5. præcipiendo vitia vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere, vitia esse bona & virtutes malas, nisi velit contra conscientiam peccare. Quid verò reliquum nunc, nisi ut exclamet Melicerta, perisse frontem de rebus?

XVII. Quemadmodum verò soli Pontifici Romano omnem hanc circa sacra curam vindicare solent; ita è contrario Principes & Magistratùs seculares disertè excludunt, atq; omnem ipsis potestatem Ecclesiasticam adimunt. Nefas esse, ait Theophilus Raynaudus Jesuita de coron. aur. Pont. p. 353. terrenæ quantæcunq; potestati rebus Ecclesiasticis manum admovere, & p. 373. nefas esse potestatem quamq; Laicam de rebus sacris Leges sancire. *Exercitium veteris sacerdotii fuisse subiectum terrenæ potestati, tanquam plerisq; terrenis observantiis implicatum, in N. T. rem sese aliter habere.* Sic & Bellarminus l. 1. de pontif. Rom. c. 7. & l. 3. de Laic. c. 17. Baronius ad ann. 752. Stapletonus repetit. scholast. contr. 2. q. 5. art. 1. & alii plurimi simpliciter asserunt, quod publico Magistratùs officio nequaquam conveniat, sacra tractare, cum nec sensus exercitatos habeat in Scripturis, nec de Verbo Dei dextrè semper judicare queat, quin & quod Magistratus secularis sit de numero ovium non pastorum.

Sequuntur Jcti nostri, Baldus, Paulus de Castro, Salicetus, Ja-

son & alii plures qui in *l. jubemus nullam C. de SS. Eccles.* Imperatoribus quidem Ecclesias aliquando subiectas agnoscunt, sed de facto omne id imperium fuisse contendunt. Ut taceam recentiores, qui in Pontificis sui gratiam magno sæpè conatu ineptiunt.

XVIII. Nempe hoc est præcipuum *αἰτίωμα*, in quo fundari hucusq; voluit monarchia papalis, quodq; iteratò, & cum in fermento totus jam esset, multà cum vehementià repetiit Innocentius X. Pontifex in *declaratione*, ut vocat, *nullitatis articulorum nupera pacis Germaniæ*: Clamat ibi & garrit, *sibi administrationem Ecclesiæ creditam, sibi ex alto pastorale officium commissum, sibi apostolica potestatis plenitudinem concessam; Articulos pacis Osnabrugensis & Monasteriensis, quæ de Religione ac rebus Ecclesiasticis agunt, esse irritos, nullos, iniquos, & per non habentes potestatem temerè contractos, imò notissimi juris esse, quamcunq; transactionem vel pactionem in rebus Ecclesiasticis sine sedis Apostolicæ & Romanæ auctoritate factam, nullam, nulliusq; roboris & momenti existere.*

O stultæ in terras animæ & cœlestium inanes!

Quid juvat hos templis nostris immittere mores.

Dum paci & tranquillitati studemus, nobis per Pontifices non licet esse quietis. Ad hoc enim exuendi erant Principes potestate jure summo sibi competente, ut ne essent, qui Pontificiæ potentiæ resisterent, eamq; sufflaminarent. Et huc omnis hætenus laboravit curia Romana.

XIX. Ut tamen adhuc præcipui aliquid in Ecclesiâ haberent Principes, atq; ut ne Papæ hanc Tyrannidem indignius ferrent, concesserunt ipsis tandem & inviti quidem aliquam Ecclesiæ protectionem & Advocatiam, sed eam tamen directam tantummodo volunt contra fraudes, turbas & mala externa Ecclesiæ imminere, Bellarm. *l. 3. de membr. Eccles. mil. c. 18.* & præterea totam eam ex privilegio vel indultu Papæ, aut etiam ex inveterata consuetudine Principibus competere haud obscurè profitentur.

XX. At enim si exactiùs considerentur omnia, non potuit alio quam titulo pro possessore sibi istam potestatem hætenus

tenus vindicare Pontifex, quippe qui nullo jure eam sciens ad se non pertinere, possidet *S. 3. J. de interd.* Etsi enim interrogatus, cur possideat, fortè non responsurus sit illicò, quia possideo *l. 12. ff. de hered. petit.* sed aliqua subinde collecturus sit argumenta, quibus utcunq; stabiliri istam suam tyrannidem posse putet; si tamen urgeatur, & argumenta ista planè frivola & nullius momenti confutentur, ad omnipotentiam suam & infallibilitatem confugiet, propter quam scilicet impossibile sit, ut vera esse nequeant pronunciata sua cathedralia. Titulus autem hic non magis ipsum juvabit quam prædonem, dominum in verâ atq; legitimâ possessione turbantem, remq; alienam ausu temerario occupantem. Et igitur potius erit, ut Princeps in suo quisq; territorio jura Majestatis tueatur, atq; invasorem Papam quâcunq; fieri poterit, prudentiâ & arte repellat.

XXI. Illud addo, externum hoc regimen, quale Papa sibi vendicat, non minus in Ecclesiasticis perperam administratum iri, & perversum, quin imò humani generis usibus & tranquillitatibus adversum fore, si uni id omne committatur, quam futurum sit in politicis, si unus homo totum orbem gubernet, & ad unius judicium omnes causæ saltem majores, sive in primâ quam vocant instantiâ, sive per appellationem devolvantur. Si igitur unus regimini politico satis esse nequit, quare fingunt alteri Ecclesiastico unum satis esse? Unum præsertim non semper prudentem, probum vel industrium, sed sæpenumero insulsum, fatuum, socordem, flagitiosissimum hominem. Vid. Robert. Abbot. *de pot. reg. præl. 14.*

XXII. Verior igitur & tum ex prudentiâ civili, tum ex Scripturis recepta sententia hæc est, competere curam illam circa sacra & potestatem externam Principi cuiq; summo ex vi ipsâ Majestatis, quâ pollet, & quâ princeps est, & quidem jure gentium, abstractâ qualitate Religionis seu cultûs, ita ut in quocunq; cultu, quem ipse pro divino habuerit, potestatem hanc suam exercere possit. Non ergo ulli alii sive in Rep. inferiori, sive extra Remp. summo, sed soli Principi & Majestatem in Rep. obtinenti ea est tribuenda. Quantum enim circa cultum di-

vinum

vinum vi patriæ & œconomicæ potestatis paterfamiliâs in suâ potest familiâ : tantum & plus etiam jure gentium potest Princeps in suo territorio, quippe qui omnes potestates inferiores subordinatas sibi habet, & modo quodam eminenti sub majestate suâ continet. Sic Jeroboam *1. Reg. 12.* acquisito jure territorii illicò disponebat de cultu divino publico quoad locum, personas, & qualitatem; & quanquam circa mutationem qualitatis à Deo aliter determinatæ peccaret; exterioris tamen dispositionis facultate usus est ex jure statûs sui, quod est species juris gentium ad conservandam societatem civilem. Utcunq; verò forma regiminis Ecclesiastici exerceri atq; integra conservari possit sine ullo contactu potestatis Laicæ, quod ex statu Ecclesiæ primitivæ, ubi Magistratus fuit idololatricus, abunde patet; non tamen potest forma regiminis politici exerceri & conservari integra sine jurisdictione aliquâ circa sacra sive Religionem de Deo in genere dictam; quanquam possit sine contactu potestatis Ecclesiasticæ specificè & ab orthodoxâ Ecclesiâ sic denominatæ.

XXIII. Et huc facit ipsa imperii summi indoles & natura. Summum enim dum est, aliud juxta se summum pati nequit, sed reliqua omnia sub se continet & ordinat. Quis verò nescit, potissimam Reip. firmandæ partem consistere in benè firmatâ Religione? Continebit ergo summum imperium etiam circa hanc aliquod regimen, aut si non continet, exemptio ut doceatur, necesse est. vid. Azar. *Sturz. disc. de relig. un. th. 15.* Sed & finis societatis civilis repugnat, penes alium, quàm penes Principem curam hanc supremam esse & manere. Cùm enim princeps omnis hoc perpetuo intendere debeat, ut civitatem reddat beatam, ac civem optimum, optimâq; vivendi ratione instructum, placidum sc. obsequiosum, amantem patriæ, juris & æqui retinentem; sine cultu Dei autem & pio erga numen affectu beatitudo civilis consistere non possit, nec poterit Princeps præcipuo hoc regimine privari, quod ad promovendam istam beatitatem maximè est necessarium. E contrario verò, si id alteri relinquendum esset, nunquam non metuendum foret, ne ille populum in partes trahendo, verò suo & genu-

genuino Principi reluctantes faciat & immorigeros; atq; sub specioso religionis nomine totum ordinem politicum intervertat, quod & conati sunt, & non unis vicibus præstiterunt improbisissimi mangones Romani.

XXIV. Non autem prorsus nefas esse Laico alicui rebus Ecclesiasticis manum admovere, vel unicum docet jus, quod vocant, Patronatûs, privatis etiam propter foundationem, vel ædificationem, vel dotationem Ecclesiæ ipso jure Pontificio concessum. Id namq; potestatem continet unum vel plures ad Rectoratum seu Pastorum Ecclesiæ vacantis legitimè nominandi & præsentandi. Quod quâ ratione ita constitutum primùm sit, nostrum non est, multis hîc disceptare, neq; utrum jure, an ex æquitate potius Laicis competat, prolixius examinare. Notum est, post seculum tertium plurimas tum ab Christianis Imp. ipsis, tum ab aliis extrui cœpisse Basilicas, datâ sc: in hanc rem ab Constantino Imp. licentiâ, ut scribit *c. futuram 15. c. 12. q. 1.* Melchiades Papa, sive verus ille, sive fictus & suppositivus, ut volunt M. A. de Dominis *de Rep. Eccl. l. 9. c. 3, n. 4.* Dav. Blondell. *in Pseudo Isidor. p. 422. seq.* cum quibus conf. Franc. Hottom. *in fulm. Brut. c. 11.* Card. Jacobat. *de concil. l. 10. a. 8. n. 9.* De voluntate enim Constantini dubitare nos non sinunt *l. 1. C. de SS. Eccles. & Eusebius l. 2. de vit. Constant.* neq; de facto insequente Historici alii. Cum igitur non Principes tantum Ecclesiæ ita subvenirent, sed privati etiam in suis fundis templa exædificarent, eademq; magnificis dotibus cohonestarent, æquum visum fuit, eos aliquid juris inde retinere, quod ipsorum pietatis & singularis in Ecclesiam voluntatis perpetuum esse posset monumentum, ut loquitur Franciscus Duarenus *de sacr. Eccles. minist. ac benef. l. 5. c. 4.* Acceserunt deinceps confirmationes Justiniani *Novell. 57. c. 2. Novell. 67. c. 2. Nov. 123. c. 18.* Concilii Toletani IX. *c. decernimus 32. caus. 16. q. 7.* Caroli Magni, Ludovici Pii & Imperatorum Christianorum plurimum. Carpozov. *in Ip. Consist. l. 1. def. 13.* Finckelthaus *de jur. Patr. c. 1. n. 5. seq.*

XXV. Hoc jus infirmius quidem est, quam ut paria facere possit cum jure circa religionem, quod principi nunc asse-

C

rimus;

rimus; Sed κατ' ἀνθρώπων tamen à minori ad majus hinc licet
argumentari: Si privato alicui jus aliquod in Ecclesiâ à se fun-
datâ, ædificatâ aut dotatâ concedi potest, neq; id rebus sacris re-
pugnat, quanto magis concedendum id est Principi, & in majore
quidem gradu, quippe in cujus territorio Ecclesia fundum
accipit, à quo ipsa conservatur, privilegiis ornatur, & contra
omnem vim atq; injuriam defenditur. Potest juvari argumen-
tum ex eo, quod aliqui Dd. juris Canonici, inter quos est Anto-
nius de Butrio *ad c. quanto 3. X. de jud.* jus patronatus inter res
spirituales referant, quorum tamen sententiam, ubi ad homi-
nem disputamus, probare nunc nihil attinet. Omnino eni-
verior est illa, quam tenet cum aliis Roch. de Curte *de jur. pa-
tron. c. 2. n. 2. & 3.* quod referendum potius sit jus patr. inter res,
quæ spiritualibus sunt annexæ, vel quod Ecclesiæ ad hæreat, ut
habet Felinus *dict. c. quanto 3.* vel quod ad Ecclesiam & spiritua-
lia ordinetur, uti vult Cæsar Lambertin. *quest. princ. g. a. 1. n. 21.*
vid. d. c. quanto 3. X. de judic. & c. de jure 16. X. de jur. patron.
Sed nolumus leviora hæc nimium urgere, ubi firmiora suppe-
tunt. Patet autem ex antea adductis, non ex speciali quâdam
concessione cujusquam, Ecclesiasticam hanc curam ad Princi-
pem pertinere, sed ex ipsâ vi & naturâ summi, quod gerit, im-
perii.

XXVI. Dicitur tamen à quibusdam potestas hæc, quam
Princeps circa sacra habet, etiam jus patronatûs, & quidem re-
gium, ita ut contradistingvatur alteri illi communi & vulgari,
quod etiam subditis & privatis competit, sed tantam potesta-
tem nunquam tribuit. Finkelthaus *de jur. patron. l. 3. c. 1.* Utiq;
enim Principi, si in Ecclesias jus patronatûs debetur, debetur id
in sensu eminenti & minus quotidiano. Patronus sc. vocatur
ad similitudinem patris. Sicut enim Pater filium: ita patro-
nus Ecclesiam ducit à non esse ad esse, ut loquitur Cæsar Lam-
bertin. *tr. de jur. patron. l. 3. quest. princ. a. 1. n. 14.* Rochus de
Curte *q. 2. n. 5.* Paulus de Citanid. *p. 2. n. 4.* At in hoc princeps
potior est privato, cum, ut privatus possit, ex Principis id pen-
deat arbitrio, & plus quoq; possit princeps ipse, quam pri-
vatus.

XXVII.

XXVII. Summa hæc tenus dictorum hæc est, ex ipso jure gentium (juris enim divini & Scripturæ Sacræ fontes Theologis relinquimus) & propter summum imperium, quod Princeps in Rep. habet, competere ipsi potestatem & jus circa religionem & cultum divinum, sed potestatem istam esse externam, & accuratè ab alterâ, quæ interna dicitur, & ministris verbi competit, distingvi oportere. Jurisdictio enim Ecclesiastica cum cultûs divini administratione nihil habet commune, magnumq; est magistratûs & presbyterii in officio regundorum sacrorum discrimen, atq; adeò distat regium & sacerdotale officium, quantumvis in eundem finem, administrandæ sc: religionis, utrumq; collimet. Principum & magistratum non est, immiscere se solennibus liturgiæ, mysteriis, aliisq; ritibus; legibus tamen atq; præceptis adstringere ministros verbi ad exequendum legitimè munus suum, eisdemq; corruptelas aut scandala, in ecclesiis invehere conantibus, manu regiâ resistere possunt. Unde ratione potestatis Ecclesiasticæ internæ principes sunt oves, legatis Dei se submitunt, & eorum objurgationes audiunt, quemadmodum David Nathanis 2 Sam. XII, 7. 8. Aia Obedi 1. Chron XV, 2. 3. 4. Josaphath Jehu Propheta, 2. Chron. XIX, 2. 3. Sed iidem ratione potestatis, non tantum politicæ, verum etiam Ecclesiasticæ externæ sunt pastores. Hoc enim est, quod ad Episcopos dixit Constantinus: Vos intra Ecclesiam seu templum, ego extra Ecclesiam à Deo Episcopus sum constitutus, ap. Euseb. l. 4. de vit. Constantin. c. 4. Add. Hug. Grot. de imp. summ. potest. circ. sac. cap. 2.

XXVIII. Nunc videamus, in quibus potissimum consistat jus patronatûs hoc regium, seu tota illa potestas, quam Principi in religionis negotio tribuimus. Duo autem sunt, ad quæ principalis autoritas pertingere debet, 1. ut rectè se habeat Ecclesia, 2. ut contra hostes externos salva & incolumis præstetur. Est ergo Principis hæc officium duplex, alterum quo regit Ecclesiam, alterum, quo tuetur eam & defendit. Primum planè negant Pontificii, & istud Papæ suo transcribunt; secundum admittunt quidem, sed ferè ex nutu & arbitrio ejusdem sui Papæ. Utrumq; perperam, cum ipse etiam Papa, ut di-

cemus infra, huic principis potestati subjaceat, ejusdemq; νομο-
θεσία succumbat. Id quidem dissimulare hinc nequeo, fuisse
primitivam Ecclesiam à temporibus Apostolorum usq; ad Con-
stantinum M. sine patronatu regio, & fuisse nihilominus sanc-
ta quamplurima, quæ hodiè à Principibus, aut iis, qui τὸ νόμον
habent, præscribi aut juberi solent. Verum enim verò, uti ea,
quæ ante Imperatores Christianos in Synodis conscripta sunt,
revera leges non sunt, ita nec Leges vocantur, sed canones, qui
propterea non ex imperio obligarunt, sed vel per modum con-
sili, in iis præcipuè, quæ in singulorum usum constituta fue-
runt, vel per modum conventionis, quatenus quod ita ab omni-
bus aut à majori parte decretum fuit, ex Lege naturali vim obli-
gandi accipit. Quin potuit à Principe jus de quibusdam rebus
legum ferendarum, uti integris societatibus & Collegiis, ita et-
am Ecclesiis, non tamen nisi cumulativè concedi, ut propter
concessionem hanc & repercussum ad Principem, revera leges
& essent & dicerentur; quanquam propter perpetuas illorum
temporum persecutiones tale quid asserere difficile sit. Hugo
Grot. *de imp. summ. pot. circ. sac. c. 8. n. 10.*

XXIX. Ex quo verò per Constantinum & sequentes Im-
peratores effectum est, ut professio Christiana non tuta tantum
sed & honorata esset, mundo velut intruso in Ecclesiam, cœpit
hæc sensim humana prendere adminicula, cum antea solius Dei
præsidio munita fuisset. Et ab eo tempore cœpit constitutionibus
Ecclesiasticis assensus summæ potestatis inseri his verbis: *præci-
piente Rege: decreto gloriosissimi Principis, consultu piissimi & re-
ligiosissimi Domini, annuente religiosissimo principe, constituit aut
decrevit concilium &c.* Digna sunt, quæ hinc legantur, verba
Augustini ex epist. 50. ad Bonifacium Comitem: *Quod dicunt, qui
contra suas impietates leges justas constitui nolunt, non petiisse à
Regib. terræ Apostolos talia, non considerant, aliud tunc fuisse tem-
pus & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc in Christum
crediderat Imperator, qui pro pietate contra impietatem leges ferendo
serviret, quando adhuc illud Propheticum implebatur: quare fre-
muerunt gentes. Nondum agebatur, quod paulo post in eodem
Psalmo dicitur: Et nunc Reges intelligite, servite Domino &c.*

XXX.

XXX. Jus regendi quinque; his potissimum absolvitur capitibus. 1. ut introducatur religio vera & falsi cultus corrigantur, 2. ut sacris præficiantur personæ idoneæ, & removeantur qui doctrinam aut moribus offendicula ponunt. 3. ut constituantur forum Ecclesiasticis personis peculiare, atque ipsis certa concedantur privilegia. 4. ut bona Ecclesiastica debito modo administrantur. 5. ut illæ quoque causæ, quæ ex utroque jure tam divino quam civili mixtæ esse videntur, legitimè decidentur & dijudicentur. De singulis his posthac dicendum erit paulo copiosius.

XXXI. Quod primum attinet, optandum quidem esset ut inter Christianos una ubique uno modo servaretur religio, & uniformiter unicus coleretur Deus, cum fieri nequeat, ut ex tali dissensu Reip. non aliquod subinde imminet malum, quod pluribus exponunt Theologi Saxon. *in apolog. adv. Württembergens. prolegom. c.1.* tanta tamen inter eosdem hodiè est ruptura, ut quia alius Papæ Romani, alius Papæ Constantinopolitani, alius Lutheri, Calvini se esse dicit alius, propemodum vix constet, quis Christi sit, cujus tamen esse volunt singuli. *Vellem fieri Christianus* (verba sunt disceptantis de religione amplexandâ apud Chrysostr. *homil. 33. in act.*) *sed nescio cui adhaream, multæ inter vos sunt pugne, seditiones ac tumultus. nescio quod dogma eligam, quod præferam. Singuli dicunt: ego verum dico. Cui credam nescio, cum ego Scripturarum sim ignarus, & illi utrinque idem prætexunt.* Et profectò nullum ferè unquam seculum feracius fuit religionum, pietatis verò sterilius, usque adeò, ut non solum provinciæ, sed etiam civitates, & in singulis ferè civitatibus civium paroeciæ, interdum & singulæ domus opinionum dissidiis inter se conflictentur. Sic ergò dum in diversa rapiuntur animi, etiam odio in se invicem feruntur, & ex hoc facile in seditiones & bella exardescunt. Add. Joh. Barclaj. *Argenid. l.2. Tiber. Decian. tr. crim. l.5. c.19. n.8.*

XXXII. Quid verò hic poterit Majestas civilis? Utrique tenetur ea, quantum fieri potest, unicam tantum in imperio suo admittere religionem. Vid. Azar. Sturz. *discurs. de relig. un. tb. 23. 24.* Marc. Zuer. Boxhorn. *Inst. Polit. l.1. c.7. §.14.* Nec enim

Deum quisquam sincerè & ex toto corde diliget, qui diversas simul religiones fovet: & neutram credet, qui contrarias admittit, Petr. Gregor. *l. 8. de Rep. c. 2. n. 15.* Non igitur debet Heterodoxos eorumq; cœtus Christianus Magistratus tolerare, multo minus juvare sive suos sive alienos subditos ad conservandam, propagandam, vel etiam introducendam ullam hæresin, sive directâ intentione cooperandi id fiat, sive præstatione ejus operæ, per quam ex naturâ rei & per se sequitur sectæ introductio, conservatio, aut propagatio; etsi præstans operam non putet vel non intelligat hoc sequi.

XXXIII. Notanter autem dixi: *quantum fieri potest.* Quando enim externum aliquod periculum violentæ everisionis & ejectionis ex provinciâ ipsi Ecclesiæ orthodoxæ, aut etiam inevitabilis politiæ & reipublicæ mutatio timetur, rectius faciet princeps, si connivendo ad tempus hæresin non impediât, sed tolerando aliquem ipsi locum relinqvat. Periculum tamen istud oportet esse non morale, sed physicum, quod nullâ humanâ prudentiâ, nec alio medio, quam tali permissione, præsertim ubi pacto aut conventionem munienda est, potuerit à permittente averti, sed solo extraordinario divino miraculo: & damnum illud, quod metuitur, secundum proportionem suam oportet præsumi tantum, ut ex permissione hæreseos nullum æquale prævideri potuerit. Sed & hoc casu in nudis terminis permissionis subsistere debet Principis cura & arbitrium. Nullum enim periculum aut malum Reip. fingi aut contingere potest tantum, ad quod evitandum liceat cooperari hæresi positive, id est præter inevitabilem & physicam necessitatem permissionis, etiam voluntariâ & liberâ actione, consilio, sumptu, armis juvare ejus sive introductionem, sive conservationem, sive dilatationem; nec licet liberè & merâ facultate agere id, ad quod hæreseos introductio, conservatio aut dilatio naturaliter sequitur, vel sequi potest. Si tamen concurrerint duo pericula ejusdem generis, tùm ad permissionem minoris mali Principi etiam directè per jussionem, consilium, sumptus, arma & alia ejusmodi cooperari licet, quod plurimis prosequitur Dn. D. Hülseman. *Breviar. c. 20. in supplem. n. 9.*

XXXIV

XXXIV. Jam disquiritur, quia una tantum à quovis Principe in suo territorio ferenda est religio, sectæ autem hodiè inter Christianos sunt quæ plurimæ, quæ sit illa, quæ fovendam Princeps eligere, & quæ subditis suis proponere debeat? Hic verò certum est, non aliam proponendam esse, quæ eam, quæ verbo Dei & sacris Scripturis convenit. Neq; enim quicquam potest ad salutem credi, nisi quod Deus ut tale patefecit, neq; potest esse aptum applicandæ divinæ gratiæ instrumentum, nisi quod Deus isti usui assignavit. Videlicet fides salutaris non est affectio politica, neq; convenit homini, quæ ad politicam societatem ordinatus est, sed quatenus est cœlestis Reip. civis. Per consequens non est humanæ potestatis aut politici imperii, novos condere fidei articulos, aut nova instituere Sacramenta, cum hæc omnia quæ talia in se prorsus immutabilia sint, & imperio summarum potestatum planè non subjaceant. Hug. Grot. *de imp. summ. pot. circ. sac. c. 3. n. 11.* At verò ut salutaris doctrina sincerè & sine additamentis humanis ex verbo divino proponatur, id demum ad curam Principis pertinere videtur, quò facit imprimis *l. 6. C. de SS. Trinit.*

XXXV. Manet tamen adhuc dubium, quæ sit illa religio, illa doctrina, quæ Scripturæ & verbo Dei conveniat, cum inter omnes hodiè sectas nulla sit, quæ Scripturæ non jactitet auctoritatem, & adsertionum suarum fundamentum. De hoc verò ut certus & securus sit princeps, judicio opus est; judicio inquam, sed precibus & pietate probè macerato, tum verò intellectu rerum sacrarum sufficienter instructo, & quod præcipuum est, animo Spiritus S. auxiliis gratiosè incitato. Et sanè cum ea, quæ ad salutem creditu sunt necessaria, aut aliquod in Ecclesiâ momentum habent, perspicuè satis prophetis & apostolicis scriptis comprehensa sint, non deerit in his, quæ scire summam potestatem expedit, quæq; scire satis est, ipsi auxilium divinum, ut non tantum per prævenientem gratiam in verum intellectum Scripturæ & eorum, quæ scire interest, penetrare sed etiam per internum Spiritus S. testimonium divinâ & infallibili fide de conceptu menti divinæ conformi certus esse possit; præsertim cum tot animæ deinceps juxta hunc Principis

COR-

conceptum docendæ sint, & Deus ipse imperia ad veræ religionis tutelam ordinaverit. Neq; verò opus est aliâ novâ revelatione aut miraculo, ut constet, hunc sensum verbi revelati esse verum, & menti revelantis conformem, quia ipsa intrinseca vis verbi, quia divinum est, facit se auditori vel Lectori non solum probabilem, sed etiam infallibilem. Quæ tamen omnia de his præcipuè intellecta volo quæ ipsum corpus fidei & religionis absolvunt. Reliquis enim quæ ex Metaphysicis, historicis, Grammaticis subtiliter disputant Theologi, Regis animum implicari necesse non est. Το γδ δημοσία Φιλοσοφείν μεγάλης ἐς ἀνθρώπους ἤρξε τῶν θείων κατὰ Φρονήσεως, ut loquitur ex mente Synesii Nicephorus Gregoras *lib. VIII.*

XXXVI. Patet hinc, potestatem hanc circa Religionem esse verè architectonicam & principalem. Quemadmodum enim, uti prudentiam Architectonicam describit Aristoteles *lib. 1. magn. moral. c. ult.* Architectus sub se habet ἀποδόμον, Ædificatorem domûs, & hic rursus alios ministros fabrosq; cæmentarios, lignarios &c: qui structuram perficiunt, & nihilominus ipse quoq; Architectus eatenus influat, quatenus his omnibus modum præscribit: ita & architectonica hæc & νομοθετικὴ potestas, alios sub se habet, qui operantur, quibusq; modum & rationem operandi præscribit. Ipsa enim, ut eleganter ait Christophorus Ehemius *12. depr. jur. c. 4.* totius civitatis incolumitatem respiciens sola imperat, & veluti peritissima navis gubernatrix puppi insidens manu clavum tenet, & quid agendum, quid omittendum sit, jubet. Et ergò cum in Religionis negotio eodem modo procedat Princeps, dum scilicet præscribit, quid & quomodo doceri debeant subditi, utcunq; ipse non doceat, Architecti tamen hæc in parte sustinet vicem. Nec verò opus est, ut efficienter influat Princeps in conversionem, regenerationem, justificationem, sanctificationem & glorificationem Christianorum, cum nec ita influant ministri Ecclesiæ. Prædicatio enim & auditus verbi non per se, aut vi suâ quâdam naturali conversionem efficit; sed quod homo per auditum verbum convertitur, id totum gratiæ divinæ debetur. Quod si vel maximè per omnem suam vitam audiret homo,
nec

nec Deus ipſius auſcultationi benediceret, nulla profectò ſe-
queretur converſio. *Ægid. Hunnius præfat. lib. de prædeſtinat.*
p. m. 110. Non ergò huc uſq; ſe extendit Principis imperium,
ſed ad illud tantùm, ut civibus ſuis media proponantur pura &
incontaminata; reliquum omne divinæ committendum eſt
gratiæ & efficaciæ. *Decere arbitramur* (verba ſunt Theodoſii &
Valentiniani *l. 3. C. de ſumm. Trin.*) *noſtrum imperium, ſubditos*
noſtros de religione commoneſcere. ita enim & pleniorẽ acquiri
Dei ac Salvatoris noſtri J. Chriſti benignitatẽ poſſibile eſſe exiſti-
mamus, ſi quando & nos pro viribus ipſi placere ſtuduimus, &
noſtros ſubditos ad eam rem inſtituerimus.

XXXVII. Quid verò ſi erroneis opinionibus jam occu-
patus Princeps falſam propoſuerit Religionem, num propter
potẽſtatem iſtam architectonicam, recipiendam eam putabi-
mus à ſubditis? Imò non erit recipienda, non magis, quàm ſi
abſtinendum ab alendo parente per impietatem juſſerit. Vid.
Rainold. in Colloq. cum Hart. p. 401. Imperia enim quæ directè
divino imperio contraeunt, aut fidem à Deo præſcriptam vio-
lant, obligationem parere nequeunt, ſed hinc ſemper militat il-
lud Auguſtini *ſerm. 6. de verb. Dom. Si aliud Imperator, aliud ju-*
beat Deus, quid judicatur? major poteſtas Deus, da veniam o Im-
perator. Abſit tamen ut propterea omni prorsus imperio pri-
vemus imperantes, aut ut ſubditos ſolutos eſſe eorum regimine
dicamus. Falſum enim eſt, quod aſerit Richardus, non ſolum
infidelitatem, ſed quodcunq; mortale peccatum impedire o-
mnem poteſtatem & dominium, jurisdictionemq; tam publi-
cam quàm privatam. & titulum aut fundamentum cujuſq; pote-
ſtatis eſſe gratiam, quem refutat Franc. à *Victoria Relect. 3. n. 9.*
Quin etſi irrita ſint imperia Principis idololatrici in iis, quæ di-
rectò verbo Dei repugnant, non tamen irrita ſunt reſpectu pœ-
næ, quæ ab reuuentibus ſubditis expetitur. Vis enim eo no-
mine illata effectum ſuum habet, non phyſicum tantùm, ſed &
moralem, quatenus non licet vim inferenti reſiſtere. Poſſunt
itaq; & debent ſubditi, ubi Magiſtratus cultum hæreticum in-
troduxerit, non parere, & debent vitam fortunãq; omnes per-
dere potius, quàm participare de confeſſione aut cultu hære-
tico

D

tico

tico; non possunt tamen nec debent principi talia molientū
armis resistere, ob generale sc: interdictum & generale manda-
tum parendi, atq; etiam emigrandi, imò moriendi pro religio-
ne *Matth. X, 23. 28. Joh. Davenant. quest. 14.*

XXXVIII. Cæterum quia humana frequenter luxuriant
ingenia, & novas quotidiè in divinis exeogitant controversias,
ad veritatis cœlestis assercionem meliorem multum faciunt
concilia aut synodi, & eruditorum atq; moderatorum homi-
num collationes sive colloquia. Cum enim diversa sint *χαε-
σματα*, nec omnia membra in corpore Christi mystico seu Ec-
clesiâ sint oculus, neq; Princeps etiam, ut maximè eruditus,
omnes, quæ nectuntur, subtilitates superare possit, ideò quan-
do plures conveniunt, veritas communi studio inquiri, & quod
alter vel etiam plures perperam statuunt, ab aliis, vel uno etiam
ex sacris literis corrigi potest. *Facilius invenitur*, inquit Inno-
centius Papa *c. de quibus 4. dist. 20. quod à pluribus senioribus qua-
eritur. Verus etiam repromissor Dominus ait: Si duo ex vobis vel
tres conveniunt super Terram in nomine meo, de omni re, quæ
cumq; petierint, fiet illis à patre meo.* Add. Chemnit. *Loc. de Ec-
cles. c. 4. §. 4. n. 2.* Utcunq; igitur simpliciter necessaria non sint
concilia aut ejusmodi congressûs, neq; necessitate præcepti, ne-
que necessitate medii, cum sola Scriptura sit medium ordinari-
um & necessarium avertendi hæreses, & veritatis efficacia ex
numero & multitudine suffragiorum simpliciter aestimanda non
sit; sunt tamen necessaria necessitate expedientiæ, ut vocant,
hoc est, ut finis, qui à Christianis singulatim ex scripturis haberi
potest, ab iisdem conjunctim per unicum illud controversia-
rum decidendarum principium, scripturam, melius acquiratur,
& ut plures Ecclesiæ particulares in unitate professionis & ho-
nestate morum persistant. Vid. H. Grot. *de imp. summ. pot. circ.
jac. c. 7.* Francisc. Long. à Coriolan. *in summ. Concil. pralud. 2.*

XXXIX. Est autem concilium Ecclesiasticum nihil
aliud, quàm conventus piorum, eruditorum & gravium viro-
rum ab Ecclesiis, ex omnibus earum ordinibus, ad legitimam
& summæ potestatis imperio factam convocationem missorum,
ut de fidei controversiis & disciplinâ ex Verbo Dei dispiciant ac
judi-

judicent. Et primum quidem inter Christianos habitum fuit
ab ipsis Apostolis, ad sepeliendas sc:obortas in Ecclesiâ Antio-
chenâ controversias & schismata, *Act. XV.* Quod etsi neget
Hugo Grotius *de imp. sum. potest. circ. sac. c. 7. n. 2.* & conventum
istum non Synodum aut Concilium, sed collegium potius vo-
cari debere contendat, eò quod Apostoli tantum & presbyteri
unius civitatis convenerint, non verò omnes ex Asiâ minore &
sic ex locis disitis Episcopi & Presbyteri; nihil tamen hæcenus
agit, præfertim, ubi quis alium tum temporis Ecclesiæ fuisse
statum probè secum reputaverit. Apostolos enim interrogare
& ab illis decisionem petere plus erat, quam omnium Episco-
porum vota collegisse; hi enim illi erant, qui singulari privile-
gio non errandi, præ cæteris à Spiritu S. donati fuerunt. Quod
autem Cardinalis Baronius *ad a. XXXIII, n. 17.* concilium pri-
mum à Christo & ejus Apostolis habitum vult, atq; huc histo-
riam *Matth. XVI, 13. seq.* trahit, in eo solidè jamdiu refutatus est
Casaubono *Exercit. 15. n. 9.* & Richardo Montacutio *p. 2. Orig.*
Eccles. pag. 159.

XL. Sed eo tm. toto tempore, quo Ecclesia sub idololatræ
Magistratu vivebat, nulla adhuc expectari poterat convocatio
concilii, qualis hodiè esse solet, imperativa, sed precaria tan-
tum, quæ unius vel plurium in Ecclesiâ cohortationibus fieri
solet. Et talis convocatio posterioribus temporibus ad Me-
tropolitanum spectabat, vel ut nos vocamus, Superintenden-
tem generalem. Si qua verò provincia non habebat ejusmodi
inspectorem, tum cura convocandæ synodi ab Ecclesiis illius
regionis poterat unicuiq; extraordinariè committi, vel ipsi Epi-
scopi aliiq; pii poterant se mutuis cohortationibus excitare.
Navis enim si nauclero suo destituitur, propterea sui conserva-
tionem non negligit, sed undecunq; inter vectores opem solli-
citat: Sic & in persecutione Ecclesia, legitimo rectore in ex-
ternis destituta, non ita ut volebat, sed ut poterat, se sustenta-
bat. Postquam autem Magistratus Christiani facti fuissent, &
jam Religio ipsa regimen eorum expeteret, simul quoq; cura
hæc ad eos devoluta est, ut concilia, sicubi opus esset, convo-
carent, & autoritate suâ indicerent. Nec enim precariò con-

vocare ea licet, nisi tempore persecutionis, & ubi Principes Ecclesie everfionem quarunt. Quod si illi persecutores & lupi non sunt, neq; tales synodos impediunt, omnino ab ipsis impetrari conventus debent, saltem ad id, ut suspicio coitionis & factionis vitetur, *l. i. ff. de colleg. & corp. l. conventicula 15. C. de Episcop. & presbyt.* Quando autem Metropolitanus hodie provinciales conventus jubent, tum hoc faciunt autoritate ejus, qui majestatem in republica tenet, qui sc. vel generatim vel speciatim, vel expresse, vel tacite hoc Ecclesie pastoribus concessit.

XLI. Concilia hæc, quæ autoritate & imperio Majestatis convocari debere diximus, vel universalia sunt & Oecumenica, vel particularia & topica. Illa sic appellantur, non quod omnes & singulas Ecclesias particulares, nedum singulos fideles ambitu suo actu complexa fuerint, tale enim per totum Orbem vix unquam extitit, sed quod pleriq; Christiani Orbis Episcopi, qui facile primas ferre putabantur, convenerint, & quod rati habitione decreta eorum à singulis Ecclesiis particularibus sint approbata. Aut verò dicuntur Oecumenica Concilia non aliâ ratione, quam Imperator totius orbis dominus *l. q. ff. ad L. Rhod. de jact.* Patuit enim tam latè eo tempore imperium, ut potissima orbis Christiani portio Cesaribus pareret, ac proinde cum non unius nationis aut provincie, ipsorum jussu, sed totius Imperii convenerint Episcopi, ratione orbis imperii non terrarum Synodi fuerunt oecumenicæ. Sic enim Gelasius Cyzicenus *in exord. l. i. act. Concil. Nic.* Synodum convocatam ait *ἐκ πασῶν Ῥωμαίων κόσμῳ ἐπαρχῶν* ex omnibus mundi Romani provinciis. & Cedrenus: Oecumenica concilia sic dicta sunt, quod imperiali auctoritate ac jussione, *οἱ κτὶ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀρχιερεῖς*, omnes qui sub imperio Romano erant, sacerdotes ad ea convocarentur. Sic etiam Episcopi illi, qui Patriarchæ communiter dici solent, Romanus, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus aliquo tempore *καθολικοὶ* dicebantur & *οἰκουμενικοὶ*, eorumq; sedes *καθολικοὶ & οἰκουμενικοὶ θρόνοι* à Theophane *in vit. Constant. Corp. pron.* quia Urbes istæ quasi metropoles erant totius *οἰκουμένης*, & Episcopi earum soli universalem Ecclesie curam gerere putaban-

bantur. Add. Christoph. Justell. *not. ad Cod. can. Eccles. Africa*
p. 33. Evcharisticum de Eccles. suburbicar. Sirmondo mis. p. 511.
rectè an secus, dicere nunc nihil attinet.

XLII. Talia autem concilia Oecumemica non plura
quatuor tot seculis Christianis inter indubitata & ab omnibus
approbata habentur. Nicenum primum, habitum anno Chri-
sti 125. Constantinopolitanum I. anno 380. Ephesinum I. anno
431. & Chalcedonense anno 451. *c. canones 2. & c. sancta 4. dist. 15.*
Quorum omnium dogmata sicuti sanctas scripturas, & regulas
sicut leges observari jubet *Novella. 131. c. 1.* quod tamen cum
grano salis accipiendum rectè monet Ritterhus. *ad Novell.*
part. 1. c. 2. n. 17. cum Scripturæ propter seipsam, conciliis verò
propter Scripturam credatur. Græci addunt alia tria, Con-
stantinopolitanum II. Constantinopolitanum III. & Nicenum
II. Photius patriarcha Constantinop. *epist. ad Mich. Bulg. p. 3.*
quæ refert etiam Rittershusius noster *dl.* Sed illa ab omnibus
ut Oecumenica nondum fuerunt agnita, præsertim cum de Ni-
ceno II. constet, multos id fovisse errores idololatricos, propter
quos nec septimum nec universale dici debere, pronunciatum
deinceps in synodo Francofurtensi referunt Centuriatores
Magdeburgenses. *Conf. Contius ad c. sancta 9. dist. 16. Jacob.*
Usferius Armachan. de Christ. Eccles. succes. & stat. c. 2. n. 4. seqq.
Reliqua verò, quæ Pontificii adhuc quatuor istis conciliis an-
numerant, quinque; nempe Lateranensia, duo Lugdunensia, unum
Viennense, unum Florentinum & Tridentinum unum, omnia
sunt illegitima, & hinc conciliabula potius dicenda, quippe quæ
nec legitimâ autoritate, nec ex aliis quam Romano Pontifici
obnoxiiis Episcopis coacta, nec ferè res Ecclesiæ sed bella potius,
Imperatorum exauctorationes, & alia Ecclesiæ curam nequa-
quam concernentia tractaverint.

XLIII. Nec verò spes esse potest, Ecclesiâ in tot partes
scissâ, & imperiis mundi tantâ hostilitate inter se collisis, fore,
ut adhuc aliquod concilium generale & verè Oecumenicum ce-
lebrari possit. Advocari enim ex universo Orbe, præsertim
ex Oriente, Episcopos & Patriarchas nec Tyrannus Turcicus
permiserit; nec eos, si maximè adessent, Romanus Pontifex,

qui dudum personatos substituit, admiserit. Nec promptius aut facilius hic admittet Protestantium Episcopos & Doctores. Et ingenua est confessio Francisci à Victoria *Relect 4. n. 21.* Ab eo tempore, quo propter novas opiniones doctorum Pontifices inceperint timere concilia, Ecclesiam manere sine conciliis. Vid. quæ in eandem rem habent Gvicciardinus *histor. Ital. l. 9. & 20.* Paul. Jovius *hist. sui temp. lib. 2.* Sed nec Protestantes magis admittent, ut Pontifex per suos pro arbitrio & libidine cuncta moderetur, nemo sententiam dicat, nisi Pontifici addictus & juratus; nihil proponatur nedum definiatur, nisi quod Pontifex prius probaverit, quemadmodum factum fuit Tridenti. Et sanè verum non est, quod apud Petrum Svav. *hist. Concil. Trid. l. 7.* disputat Lainezius Jesuita, numerum Prælatorum à Pontifice congregatorum ad generale concilium celebrandum, quamlibet exiguum, non aliunde nomen habere & efficaciam, ut sit generale, quam quia Papa id ei det, & nec aliunde habere auctoritatem. Quin potius non malè disputatum alibi, generale concilium non esse, ubi integra aliqua natio Christiani orbis primaria desiderata fuerit, apud eund. Svav. *lib. 4. p. 358. lib. 6. p. 597. lib. 8. p. 893.*

XLIV. Quod si autem aliquod adhuc concilium Oecumenicum haberi posset, id tamen non nisi auctoritate majestatis civilis convocari deberet. Falsum enim est, quod asserit Fr. à Victoria *d. l.* Sine Papa vel non licere congregare concilium, vel esse valdè difficile. Et quod Franciscus Longus Coriolanus *in prælud. 3. & 6. ad summ. Concil.* Omnia concilia generalia robur & potestatem habere à Papa, non solum ut sint legitima & legitime congregentur, sed etiam, ut ibi possit defini, ibique definita sive decreta valeant. Atque id ipsum cum superiori seculo per nuncium suum Vergerium Statibus imperii persuadere voluisset Pontifex, potestatem indicendi Concilium ad se spectare, illi in Conventu Schmalcaldico, Cæsaris & reliquorum Ordinum esse, interponere jus suum in Conciliis, protestati sunt. Sleidan. *l. 9.* Memorabilis est sententia Socratis, *in præfat. lib. 5.* scribentis: τὰ τῆς ἐκκλησίας πρᾶγματα dependisse ab Imperatoribus, qui primi Christianam fidem assumpserint, ut maxima

ma Concilia semper de eorum sententia fuerint congregata.
Et hinc igitur Hieronymus, cum Ruffinus ipsi auctoritatem cu-
jusdem Concilii objecisset: Dic, inquit, quisnam Imperato-
rum jusserit celebrari id concilium? *in apolog. contra Ruffin.*
Ipsa illa quatuor, quæ supra adduximus, Concilia singula ab Im-
peratoribus Romanis sunt convocata. Nicænum nempe à
Constantino M. testibus Eusebio, Socrate, Theodoro, Ruffi-
no, Sozomeno, teste tandem & ipso Concilio & Constantini li-
teris *tom. 1. Concil. Constantinopolitanum I. contra Macedo-*
nium & πικρατουάχης coegerunt Gratianus & Theodosius,
ut est apud Theodoretum. Ephesinum I. Theodosius junior in-
dixit, ut testis est Evagrius. Chalcedonense denique convocavit
Martianus Imperator, ut est apud Leonem. Et superiore secu-
lo in comitiis Ratisponensibus agnovit & disertè contestatus
est laudatissimus Imperator Carolus V. ex officio teneri se, etiam
non expectato Pontificis assensu, concilium inter Germanos
indicere. Vid. *Recesf. Imp. de anno 1532. §. und sofern wir &c.* com-
probantibus Imperatoriam hanc assertionem, ArchiEpiscopis,
qui illi subscripserunt, quinque, Episcopis viginti duobus, Abba-
tibus viginti tribus, cum reliquis illorum comitiorum Adseso-
ribus.

XLV. Nolim tamen asserere, Oecumenicum concilium
non nisi ab Imperatore Romano cogi posse, quanquam pro-
pter prerogativam Imperii Romani, exteris Regibus semper
agnitam, felicioris eventum præsumere liceat, si ab ipso pri-
mum cogitatio de concilio habendo suscepta fuerit. At alte-
rius tamen Regni Episcopos, ut conveniant, ipse imperativè
convocatione efficere nequit. Oecumenicorum enim conci-
liorum convocatio semper ab Imp. facta est, quamdiu Oecu-
menicum penes eos fuit imperium. At rupto hoc, nec illa am-
plius competere potest. Potest igitur Imperator alios in majesta-
te constitutos tantum movere, ut & ipsi de suis Ecclesiis mit-
tant Legatos, quemadmodum auctoritate duorum Principum
Constantii & Constantini Sardicensis Synodus fuit indicta teste
Socrate *l. 2. c. 16.* quemadmodum & Sigismundus Imperator
Gallia, Angliæque Reges, inquit, ut suos ad Concilium ablega-
rent.

rent. Peucer. *5. Chron.* & ita tractatum quoq; fuit inter Maximilianum I. & Ludovicum XII. Regem Galliarum de habendo concilio, quo ipse Papa reformari deberet. Gvicciardin. *lib. 5. hist. Ital.*

XLVI. Particularia Concilia, quæ & Topica dicuntur quilibet Princeps vi Majestatis, quam gerit, in suo Territorio cogere, aut ut cogantur, facere potest, nec aliter ab alio aliquo sine ipsius permisso ea cogi debent. Ita ab Rege Hispaniarum Concilium Toletanum III, duo Braccarensis, nec non alia novem Toletana leguntur coacta, itemq; à Rege Francorum Aurelianense, Avernense, Parisiense &c. Ita & Francofurti & plurima alia per totam Galliam, Moguntiaco, Rhemis, Turonis, Cabilioni, Arelati, jussu Caroli M. congregata fuere concilia. ita Meldense à Carolo Calvo, Valentinum à Lothario, Wormariense à Ludovico II. Tiburiense ab Arnulpho, Erffordiense ab Henrico Aucupe leguntur convocata. Sic & in Germaniâ seculo superiore, ipso adhuc Concilio Tridentino æstuante, Synodi Diocesanae ab Archiepiscopis & Metropolitanis, quemadmodum & in Galliis fuerunt indictæ & celebratæ. Petr. Svav. *hist. concil. Trid. l. 3. p. 331.*

XLVII. Particularia verò hæc concilia modo latiora sunt, modo angustiora. Interdum enim Episcopus cum plerisque aliis finitimis seu vicinis suæ parochiæ Episcopis congregatur. interdum Metropolita, seu primas, aut Episcopus primæ sedis, cum omnibus provinciæ Episcopis, quod idcirco plenarium concilium uniuscujusq; provinciæ & primatis dicitur. interdum Exarchus seu Patriarcha cum Metropolitanis & Episcopis totius Dioceseos, & hoc genus concilii Universale quandoque vel plenarium totius Dioceseos aut Patriarchæ vocatur. Sic enim Antiochena, Romana, Gallicana, Toletana & Africana Concilia haud rarò universalis & generalis in Canonibus & alibi dicuntur, quæ tamen in respectu Oecumenicorum revera particularia sunt. Vid. Christoph. Justell. *not. ad can. Concil. African. p. 29.* Diocesis enim phrasi Ecclesiasticâ plures tantum alicujus Regni provincias metropolitanas seu ἐπαρχίας complectebatur, quarum singulis suus erat metropolitanus, velut ἐπαρχ-

ἑπιτοχία plures *ἑποχίας* aut *παροχίας*, quæ sub Episcopo civitatis erant. Salmas. *de primat. Pap.* p. 162. ad exemplum sc. regiminis civilis, ubi diœcesis seculo Constantini multarum erat Provinciarum complexus, quæ in unum coactæ per Praefectos Prætorio & eorum Vicarios regebantur *l. un. C. ut omn. jud. l. 3. C. Theod. de eqvor. collat. l. 9. C. Theod. de legat. & decret. legat.* Rainold. *in colloq. cum Hart. c. 8. sect. 5.*

XLVIII. Sufficienter hætenus expositum est, ad Majestatem civilem omnem conciliorum convocationem imperativam pertinere, quam ipsam in eo quoq; sibi competere ostenderunt Imperatores, quod personas interdum sive ipsi sive per alios elegerunt & designarunt, quot & quæ concilio interesse debeant, quo loco, quo tempore id habendum & celebrandum sit. *Placuit mihi, scribit Imp. Constantinus ad Miltiaden Ep. Rom. & Marcum, ut ipse Cecilianus unâ cum decem Episcopis, qui ipsum reprehendere videntur, & decem aliis, quos ipse cause sue putaverit accomodos, Romam navigio veniat, ut illic vobis pres. n. tibus unâ cum Rheticio & Materno, & Marino Collegis vestris, quos ob hanc causam Romam properare jussi, audiri possit, & c.* apud Euseb. *d. 10. c. 5.* Ad eundem modum scribit idem Constantinus Chresto Syracusiorum Episcopo: *Quoniam quamplurimos Episcopos ex variis & innumeris locis ad civitatem Arelatensem Kalendaris Augusti convenire jussimus, etiam tibi scribendum esse judicavimus, ut accepto ab illustrissimo Latroniano Siciliae præfecto publico vehiculo, ac unâ cum duobus quibusdam ex iis, qui secundi ordinis sunt, quos tu ipse seligendos putaveris, ad locum jam dictum accurras & c.* apud eund. *d. l. Ita & Theodosius Imp. B. Augustinum Concilio Ephesino præsentem esse voluit, qui tamen antequam ad eum Imperatoriæ pervenisent literæ, diem suum jam tunc obierat. Vid. Jacob. Usorius ArchiEpisc. Armachan. de Britann. Eccles. primord. c. 11.* Talia passim occurrunt plura, quæ curam Majestatis, antequam Concilium habeatur, ubertim explicant & exponunt; quò facit *Novell. 137. c. 4. & 6.*

XLIX. In ipso Concilio suas iterum partes habet Princeps. Quia enim fieri potest, ut turbæ excitentur ab hominibus inquietis, ut ex mutuo contradicendi studio gravior aliqua dis-

E

senlio

sensio oriatur, aut nimia altercandi libidine veritas prematur
 & tantum non amittatur, principis hic munus est jurisdictione
 coactivam ordinem in concilio imperare, disceptationes modera-
 ri, vim externam prohibere, & poenas temeritati debitas a turba-
 toribus repetere. Hæc enim est præsentia illa, quam prin-
 ceps vel ipse, vel per legatos exercere solet. Est autem ea vel
 ἐξουσιαστικὴ & autoritativa, vel διορθωτικὴ & directiva. Illa est
 munus imperandi ordinem in Concilio, & prohibendi vim ex-
 ternam, omnemque graviolem tumultum coercendi. Hæc est
 munus proponendi agenda, disceptationes ordinandi, rogandi
 sententias, notariis adhibitis colligendi, & totam illam Eccle-
 siasticam actionem juxta leges Synodicas dirigendi. Illa pote-
 stas est, hæc ordinis. Utraque a Principe obiri potest, sed sepa-
 rata tamen altera interdum ab altera fuit, & distinctis personis
 commissa. In Chalcedonensi Concilio Martiani Imperatoris
 Legati utrumque præsidatum tenuerunt. In Concilio autem Ni-
 cano Hosius Episcopus Cordubensis, in Ephesino primo Cy-
 rillus Alexandrinus Ecclesiastici Præsides fuerunt, Imperatori-
 bus ἐξουσιαστικὴν præsentiam obeuntibus. Sed utraque hæc
 potestas & præsentia, etsi a Principe ipso sustineatur, tanta non
 est, ut conscientis aliquod inde metuendum sit dominium;
 nec jubere Princeps potest, ut hoc & non alio modo, ex suo quo
 jubet arbitrio & beneplacito, definiant aut determinent As-
 sessores.

L. Sed & judicium ferre potest in ipso Concilio Princeps
 de rebus quæ ibi agitantur; & hoc ipsi naturali & divino jure
 competit, perinde, & magis etiam, quam cuivis Laico, qui pro-
 bare spiritus jubetur. Tum vero non ut præses, sed ut coordina-
 tus iudex, ὀπιβάλλον μέγῃ ad communem sententiam syno-
 dicam cum aliis confert. Ita de Constantino memorat Euse-
 bius l. 1. de vit. Const. c. 37. eum fuisse κοινὸν Ἐπίσκοπον, & sedisse
 ἐν μέσῃ διατριβῇ in mediâ frequentia κοινῶν τῶν Ἐπισκοπῶ-
 νων participem eorum, quæ in concilium mittebantur. Et
 apud Socratem lib. 1. c. 6. ipse Constantinus ait: Καὶ αὐτὸς τὴν τῆς
 ἀληθείας ἐξέτασιν ἀνεδέξαμην, ipse veritatis disceptationem suscepi.
 Et apud Eusebium l. 3. de vit. Const. c. 16. ipse tanquam unus è ve-
 strum

strum numero (non enim recusabam me vobiscum in eo ministerio
conjungere) prestò unà adfui. Prolixius id notat Sozomenus l. 1.
c. 19. Imperator utriusq; partis rationibus non attentas solum, ve-
rum etiam patientes aures præbuit; atq; ut his, qui benè dixerant,
assensus est: sic illos, qui certandi studio ducebantur, à contentione
avocavit, &c: Quemadmodum igitur ad suffragium decisivum
admittuntur non Episcopi tantum & Clerici, sed politici etiam
ac Laici, quod ex praxi Ecclesiæ antiqva dudum evicerunt no-
strates: ita Principem ab eo atq; ita ab Ecclesiâ arcere, & ex-
ternæ tantum tuitioni præficere, typhum arguit verè AntiChri-
stianum. Illud interest inter Episcopos quoad hoc negocium,
& Laicos, quod suffragia Episcoporum dicantur proficisci è ju-
dicio prophetico, quia isti sunt Prophetæ & Theologi, & per
Scripturas, in quibus sunt *δωρατὰ*, suam de controversis articu-
lis mentem eruditè explicare & confirmare possunt; suffragia
autem Politicorum & Laicorum ferè è judicio discretivo, quia
hi per Episcopos seu Theologos de sententiâ Scripturæ infor-
mati, verum à falso statim discernunt, & vota deinde pro veri-
tate deponunt, quanquam & Laicus non minus eruditus in sa-
cris esse possit, quam alia quavis persona Ecclesiastica.

Ll. Post peractum Concilium iterum habet Princeps,
quod agat, & in quo Majestatis suæ vires exerat. Tùm enim ut
ne irritum id sit, & campana sine pistillo, decreta legitime facta
confirmare, sancire, & in publicum præscribere debet: aliàs
enim nisi potestas *νομοθετική* accesserit, omnis evanescet Con-
cilii autoritas, & in nudum desinet disputationis certamen.
Hic verò cautum & in Scripturis exercitissimum, si fieri pos-
set, exoptarem Principem, qui se: probè dispiceret, & secundum
verbum Dei decreta à Patribus facta examinaret, ne quid veri-
tati adversum subditis suis obtruderet. Ut enim, quod ita in
Concilio definitum est, præcisè confirmet, & in provinciâ suâ
doceri jubeat, nullo jure obligatus est. Et quia fieri potest, ut
integrum quandoq; erret concilium, etiam in rebus fidei, ma-
jore utiq; cautione opus erit, ne sub specie veritatis crassissimis
Ecclesia implicetur erroribus. Etsi enim quod integra ita de-
terminavit synodus, non facile ab uno aliquo erroris argui de-

beat; tamen, quia hodiè de fide non amplius deliberatur per inspirationem divinam, sed per humanam solummodo investigationem, scientia autem & renovatio hominis tota adhuc imperfecta est, non debet Princeps decreta Concilii in Legis vim sancire, nisi ipse secundum Scripturæ Canonem ea examinaverit, & consentanea illi deprehenderit. Ratio est, quia in conciliis non revelatur ulla nova decisio divina, ante non extans in sacro Codice; sed fertur tantum sententia de sensu revelationis jam ante de tali quæstione factæ, & in Codice sacro consignatæ.

II. Ut maximè autem synodus probè & ad Verbum Dei determinaverit omnia, iudicium tamen tantum habet directivum aut declarativum rerum credendarum, quod Principi deinde subministrat; non habet simul potestatem præscribendi Principi, quid credere vel non credere, quidve subditis suis credendum proponere debeat. Et hinc est, quod Patres in conciliis congregati canones & decreta à se facta iudicio Imperatorum subicere eorumque confirmationem singulariter petere soliti sint, quod tum ex aliis, tum in primis ex Epistolâ Constantinopolitani I. ad Theodosium Imp. constat. Et hinc etiam Constantius Imp. voluit, ut qui Nicææ conventuri essent, decem Episcopos ex partibus Occidentis & totidem Orientis ad palatium suum mitterent, qui decreta exponerent, ad eum finem, ut ipse quoque non cognosceret solum, utrum convenienter Scripturæ Sacræ inter se consensissent, verum etiam, quid optimum factu videretur, decerneret: ap. Sozom. l. 4. c. 15. Ita etiam in famosissimâ controversiâ Pelagianâ acceptis Carthaginiensis synodi gestis, non nisi re omni probè ponderatâ, contra Pelagium tandem & Celestium edita est ab Honorio & Theodosio Imp. constitutio. Salmas. *Euchar. de Eccles. suburbicar. part. 2. c. 1. p. 288.* quam integram & emendatam legere licet apud Jacob. Usferium *de Britann. Eccles. primord. c. 10. p. 272.* Et hæc tenus de Conciliis.

LIII. Quod Colloquia attinet, faciunt & illa multum ad verum Scripturæ sensum investigandum, si inter Orthodoxos & Heterodoxos instituantur. Differunt autem Concilia & Colloquia inter alia in eo, quod in Conciliis definitivè con-
trover

controversiæ & quæstiones decidantur: in Colloquiis verò nihil
 propriè decernatur, sed inquisitio tantùm in utriusq; partis ar-
 gumenta instituantur, & quantum fieri potest, conciliatio ten-
 setur. *Collationem meram instituimus, habet informatio Dele-*
gatorum, qui Romam missi fuere propter indictum colloqui-
um Thoruniense, ut etiam ipso nomine omnem speciem synodalia
autoritatis amoliremur. Nihil enim ibi decerni, aut constitui, ni-
hil innovari volumus. Mera debet esse cointelligentia partium,
alteriori deinceps tum nostro tum alterorum Episcoporum examini
& censura subjecta. Enim verò conciliationem dogmatum
 colloqvii tantùm non concilii rem esse, commentum est Patrum
 Tridentinorum ap. Petr. Suv. l. 2. p. 230. cum in Conciliis olim
 tantùm non omnibus hoc imprimis & tantùm non ubiq; actum
 fuerit, ut coalescerent iterum & in eandem fidem pertraheren-
 tur animi hæctenus dissentientes. Vid. Sozom. l. 4. c. 12. Quan-
 quam autem ad ultimum qui intenditur & desideratur, finem
 rarò per colloquia deveniatur, non tamen irrita ea prorsus sunt
 & sine omni effectu. In Colloquio Augustæ anno superioris
 sæculi trigesimo inter septenos utrinq; delectos habito magna
 apparuit de non paucis neq; minimi momenti rebus concordia
 spes: neq; nulla Ratisbonæ anno 1541. sed neq; adhuc nulla, nisi
 ab arbitrio alieno dependerent, aut rationi suæ plus iusto tribue-
 rent disputantes.

LIV. Illud superest in primo hoc juris Patronatus regii
 articulo, ut dispiciamus, quousq; se extendat Principis circa Re-
 ligionem potestas & imperium. Hic verò quia Religio non
 consistit in puncto, sed tuam habet latitudinem, & partes alias
 atq; alias, ista præsupponenda erit Regula: *Quæcumq; Religionis*
pars pertinet ad beatitudinem civilem, illa subjacet imperio summa
potestatis. Ratio est, quia illi, cui summa Reip. cura est deman-
 data, ea quoq; commissa censentur omnia, sine quibus salus
 Reip. procurari non potest. At tale quid est aliqua Religionis
 pars. Eorum enim sine quibus civitas esse non potest primum
 ac præcipuum est *ἡ δὲ τὸ γινῶν ἑπιμέλεια*, Arist. 7. Polit. 8. Per-
 consequens igitur ad istam usq; partem sese extendet imperium.
 Vicissim: *Quæcumq; Religionis pars directò & per se non pertinet*

ad beatitudinem civilem, illa imperio non subjacet. Imperium autem hic dico istud, quod per vim ἀναγκαστικὴν procedit, & immorigeros pœnis & suppliciis adigit. Jam in nostrâ Religione Christianâ, quam accommodatissimam Reip. regendæ diximus supra, duo quasi continentur dogmatum genera, quorum alterum ex theologiâ naturali, alterum ex theologiâ revelatâ innotescit. Illam homo in statu suo rationali addiscit, hanc aliunde illuminatus & divino agitato motu.

L.V. Quod theologiam naturalem concernit, certum est, non posse subsistere ullam societatem civilem, nisi persuasi sint cives, esse aliquod Numen omnipotens, omnipræsens, bonas hominum actiones amans & malas odio habens, illis præmia, his pœnas decernens, & per consequens metuendum atq; reverenter habendum. Hoc igitur cum apud omnes populos naturâ notum sit, ut nullus planè non in id consentiat, & ut consentiat, necessarium sit, potest à Majestate civili non imperari tantùm, uti illa religio naturalis apud omnes suos cives obtineat, sed & ne cui licentia sit quicquam adversus eam committendi, pœna simul præstitui, major sc: aut minor pro ratione delicti & asseræ impietatis. Aut etiam pro ratione status præsentis. Conf. H. Grot. *de jur. bell. & p. l. 2. c. 20. n. 45. seq.* At in iis, quæ religioni huic naturali theologia revelata superaddit, æqua Principi potestas non est. Illa enim sanctionibus suis, ut credantur, jubere nequit, cum ad felicitatem hujus vitæ & beatitudinem civilem obtinendam directò non pertineant, & profus spontanea in his debeat esse fides. Potest tamen & tenetur Princeps ea, quatenus Scripturæ S. consentanea putat, proponere, & ad fidem istam invitare; quod fieri potest, tum sedulâ & diligenti, quam procurare debet, institutione & opinionis adversæ refutatione, tum verò omnis injuriæ & violentiæ ab Ecclesiâ, quam fovet, aversione, tum deniq; extraordinariorum quorundam præmiorum elargitione.

L.VI. Ut verò in hæreticos ferro insuper & igne sciat, (quod vult Didac. Covarruvias *t. 2. resol. l. 2. c. 10. n. 10.* Joh. Coraf. *lib. 3. misc. c. 8.* Anton. Perez. *tit. C. de heret. n. 3.* Tiber. Decian. *l. 5. tr. crim. c. 40. & 42. n. 4.* Menochius *de A. J. Q. cas. 374.* &

& ex Theologis Pontificiis pleriq; omnes) aut etiam, si cives fuerint, civitate arceat & excludat, nulla ratio svadet. Peregrinis quidem & inquilinis, si ab iis quid metuatur Religioni, facilius habitatio interdici potest, sed ferro eos insectari & vivicomburis persequi, ipsa prohibet religio. Mutuum erat Maximiliani II. Cæsaris & Lazarià Schwendi atq; commune utriusq; per literas decisum, *res pietatis gladio non velle dijudicari neq; tractari: nec enormius certè peccatum dari potest, ejusdem Maximiliani judicio, quam in conscientias imperium exercere velle.* Et hinc nescio, num laudabilis adeò sit constantia Regum Hispaniæ, quod nunquam se adduci passi sint, ut ad componendas seditiones in Belgicis provinciis conscientiæ libertatem concederent, uti id tantoperè prædicat Didacus Saavedra *symb. polit. 24.* Non est opus vi, inquit Lactantius *lib. 5. Inst. c. 20.* quia Religio cogi non potest. *Verbis potius quam verberibus res agenda est. Tacentibus certè nihil credimus, sicut ne sævientibus quidem cedimus. Nos docemus, probamus, ostendimus &c.* Ratio est, quia, ut credas, intellectus principaliter debet erudiri & induci. Utcunq; enim voluntas promptam & paratam se ostenderit, nisi tamen intellectus antè persuasus fuerit, aut nullam aut hypocriticam elicies fidem. At solis mandatis, nullâ accedente doctrinâ fidem exigere, est velle imperare intellectui, qui leges non audit. *Quis enim mihi imponat necessitatem, inquit idem Lactantibus l. 5. c. 19 vel credendi quod nolim, vel quod velim, non credendi; nihil tam voluntarium, quam Religio, in quâ, si animus aversus, jam sublata, jam nulla est.* Add. Herm. Lather. *de cens. l. 2. c. 9.* Et quanquam præcesferit institutio, ad credendum tamen id, quod ita propositum est, per supplicia cogere non licet. Objectum enim, quod proponitur rati habendum & paritio, i. e. rati habitio eujuscunq; veritatis supernaturalis sive theologicæ, non per naturam, in quam solam cæteris paribus magistratui imperium est, sed per solam supernaturalem gratiam cognosci & præstari potest.

LVII. Quia tamen voluntatis opus est, suum de religione sensum vel profiteri, vel tegere, etiam si intellectus erroneus superari fortè illicò nequeat, nec pœnis etiam propositis adigi, ut
aliter

aliter credat; potest tamen Majestas prohibere, ne conceptum illum suum in vulgus proferat, & Ecclesiæ scandalum præbeat, additâ etiam poenâ, si quid adversum commiserit. *c. rescandæ. 24. q. 3. l. 1. C. de SS. Trinit.* Eâdem ratione potest prohibere princeps, ne seditiosè aut turbulentè vel oppugnetur verum vel defendatur, cum actus hi omnes ab arbitrio pendeant humano, & imperio subjaceant. Quin potest princeps etiam ultimum supplicium decernere, sicubi fuerint hæretici, qui seditiosè dogmata sua spargant, aut blasphemè divino Numini insultent. Non quidem propter hæresin, sed propter blasphemiam aut excitatam seditionem. Vid. Dn D. Carpzov. *pr. crim. p. 1 q. 44. n. 41.* Menzerus *in Exegef. art. 16. n. 15.* Tutissimum est, ut à quibus aliquod Reip. metuitur periculum, illi ne admittantur, quidem, quemadmodum ab Hollandis suis Pontificiorum conventicula ob politicas magis, quam religionis causas prohiberi, notat Simon à Grœnewegen *de Legib. abrog. ad tit. Cod. de Hæret. Conf. Bechtius de securit. n. 103. seq. Azar Sturz. de relig. un. th. 30. seq. it. 38.*

LVIII. Quæ ex Codice Justiniano in contrarium afferuntur sanctiones, parum obstant. Nec necesse est tamen ut per supplicium ultimum illic determinatū intelligamus deportationem aut exilium, quod vult Wesenbecius *in parat. ad tit. Cod. de hæret. n. 6.* propter disertum textum in *l. 21. ff. de pen. gra. viter repugnantem.* Quod igitur sanctionem in *l. 4. C. de hæret.* attinet, dicitur ibi: *in mortem quoq; inquisitio extendatur.* At hoc non ad supplicium capitis, sed ultimarum voluntatum cassationem, item ad hoc, ut mortuus accusari & memoria ejus damnari possit, spectare ipse textus ostendit. *In mortem i. e.* post mortem, ut rectè ibi Gothofredus. Porro in *l. seq. 5. C. eod.* dicitur quidem: *Manichæis etiam de civitatibus pellendis, & ultimo supplicio tradendis,* sed verba hæc ultima, *& ultimo supplicio tradendis,* non habentur in Codice Theodosiano *l. 65. eod.* Sic & quod dicitur in *l. 2. Cod. Just. ne sanct. bapt. it. ultimo supplicio percellatur,* itidem non legitur in Codice Theodosiano, sed ita ibi habent verba. *statuti prioris supplicio percellatur:* ut proinde glossemata hæc videantur aut Triboniani paululum acerbioris

bioris, aut alicujus post eum Interpretis. Triboniani manum
quod hinc suspicamus, facit consilium Justiniani, quo Samaritas
vi ac minis ad Christianam Religionem compellere a nimum
induxit, sed quod culpatum fuisse à sapientibus, & plurima post
se mala traxisse, in arcanâ historia parte notat Procopius. Quod
deniq; in l. 8. C. de heret. dicitur: *Ultimo etiam supplicio cœr-*
ceantur, qui illicita docere tentaverint, id tantum abest, ut no-
stræ obstat assertioni, ut potius illi adsistat. Diximus enim, vo-
luntatis hoc opus esse, tegere suum de religione conceptum aut
profiteri, atq; idcirco imperio id subjacere; non erit ergo ini-
quum, si Princeps sub capitis pœnâ prohibuerit, ne hæretici fal-
sitates suas profiteantur & doceant. Quod si quæ forte aliæ
non minus acerbæ Constitutiones inveniantur, eæ vel de hære-
ticis blasphemis aut seditiosis intelligendæ sunt, vel pœnas con-
tinent, in terrorem tantum præstitutas, quas nunquam executi
sunt Imp. uti id de Theodosio expressè habet Sozomenus l. 7.
c. 12. vel ab Imp. sacrarum literarum ferè ignaris, ad suggestio-
nem Episcoporum sanguinariorum & ambitiosorum conscriptæ
sunt. Dn. Carpzov. *pr. crim* p. 1. q. 44. n. 36. 37. 38. 39.

LIX. Et hætenus quidem de credendis, quantum in iis
possit Majestas, actum abundè. Quomodo verò in cæteris ad
externum ordinem, decorum & disciplinam facientibus Eccle-
sia gubernari debeat, cum distincte non præscripserit Deus, sed
suorum prudentiæ commiserit, dubitari non debet, Reges &
Principes fideles, utpote Ecclesiæ Nutritios & Patronos, ma-
gnam in iis habere potestatem. Ita usus luminum, candidæ
aut alterius vestis in peragendis sacris, signi crucis, exorcismi &
similium totus subjacet arbitrio humano, quanquam ubi inve-
teratæ fuerint ejusmodi ceremoniæ, non facilè illæ sint mu-
tandæ. Dn. Carpzov. in *Ip. Consist.* l. 2. def. 246. Ubi tamen justa
causa subest, & necessitas statûs Ecclesiastici id exposcit, pote-
runt illæ introduci aut abrogari, ex potestate principis, & sum-
mo, quod tenet, imperio. Sic & alia, quæ secundum se, ipsam-
ve rei substantiam divinitus sunt præcepta, & ex hoc potesta-
tem humanam transcendunt, quoad circumstantias tamen, lo-
cumq; & tempus agendi humanæ relicta sunt dispositioni. Ita

F

præce-

præcepit Deus docere Evangelium & administrare Sacramenta; quibus verò diebus & quotâ diei horâ doceri, celebrari, hâcquæ fini cœtûs convocari possint aut debeant, humano arbitrio commisit. Pertinet huc institutio & indictio feriarum, quæ ad Majestatem spectare ostendit *l. 4. C. de fer.* quippe quod libera prorsus earum in primitivâ Ecclesiâ fuerit observatio. Vid. Chemnit. *exam. concil. Trid. part. 4. p. 807. seq.* Et huc refero *l. 2. l. 7 & l. ult. C. de fer.* add. Oswald. Hillig. in *Donell. enucl. l. 24. c. 7. lit. E.* Consequens hinc est, jure repudiari potuisse à Principibus Germaniæ Calendarium, quod superiori seculo vultuoso planè supercilio obtrudere voluit Papa Gregorius XIII, cum in eo nova planè festorum dierum præcipiatur observatio, quod non Papæ, sed Principis in suo territorio cujusquæ est disponere. Vid. Pet. Syring. *de pac. relig. n. 32.* Rheinkingk. *de regim. secul. & Eccles. l. 3. class. 1. c. 2.* Azar. Sturz. *disc. de relig. un. th. 18.* Hahn. *ad Wesenbec. tit. de fer. n. 4.*

L X. Secundum caput juris Patronatus regii diximus consistere in eo, ut sacris præficiantur personæ idoneæ, & removeantur, qui doctrinâ aut moribus offendicula ponunt. Et hoc ipsum fluit ex primo. Quia enim Majestatis hoc officium est, ut ad veram Religionem subditos suos pertrahat; id autem commodius fieri nequit, quàm si in eâ instituantur & informentur, utiq; curare etiam debet, ut idonei ac sinceri doctores Ecclesiæ & scholis præsent, qui doceant auditores suos, & viam ad salutem monstrent. Quò facit Navella Justiniani *123. c. 1. & Nov. 137. c. 1.* Sed hîc interest tamen, num infideles adhuc & convertendi sint subditi, an verò eandem jam cum imperante religionem profiteantur. Priore casu potest Princeps consensu auditorum planè non requisito, Doctores & Prædicantes dare, quomodo Reges Hispaniarum, Galliæ & Angliæ, ad Indos, licet invitos & repugnantes, tales prædicantes miserunt. At posteriore casu, non licet Principi sine voluntate & consensu tum ministerii, tum reliquæ Ecclesiæ novos vocare & constituere Pastores. Tota enim Ecclesia jus habet vocandi, non solus magistratus, non soli ministri, non solus populus. Nec igitur Magistratus quæ est membrum Ecclesiæ & status hierarchicus, quicquam hîc habere potest præcipui.

EXI. At,

LXI. At, quatenus idem in Rep. summam tenet potestatem, etiam sub tali respectu interest ipsius, ut ne quisquam sine ipsius voluntate vel tacita vel expressa munus Ecclesiasticum occupet, etiam tum, cum ipse membrum Ecclesiae non fuerit. Principis sc: prima haec debet esse cura, ut Respublica beata sit & tranquilla. At multum hic valent illi, qui sacra tractant; qui si virtuosi non fuerint, si vitiis & criminibus inquinati, si malae famae & existimationis, quid aliud inde sperandum, quam ut eorum exemplo auditores quotidiè fiant deteriores, & Resp. exinde minus beata. Sed & multum potestatis apud suos auditores, plerumq; tenent sacrorum Antistites, ita ut *δημαγωγία* quandocunq; possintprehendere, & intestinis motibus atq; seditionibus vel excitandis, vel reprimendis idonei semper existant. Ad Principem igitur spectat dispicere, ut pacis & concordiae amantes constituentur, ut legibus Reip. adiret, ut illi, qui statu, in quo degunt, contenti, praesentia sequuntur, futura meliora expectant. Vid. Didac. Covarruv. tom. 1. relect. ad c. possessor de reg. 7. in 6. part. 2. §. 10. n. 5. Illud unum, inquit Franciscus Duarenus l. 1. de sac. Eccl. benef. c. 6. verè ingenuèq; dico, nihil Reip. Ecclesiaeq; Gallicae mihi videri utilius, quam auctoritate Regis pastores praefici Ecclesiis: ubi porrò Regis hoc jus contra Ecclesiasticos strenuè defendit, & nullo unquam tempore sive Canonicos, sive monachos tantum potuisse asserit, ut sine permisso Regis aliquam electionem celebrare ipsis licuisset. De pristinis Francorum Regibus quomodo dignitates Ecclesiasticas contulerint, & Episcopos aliosq; praelatos investiverint, ex Gregorio Turonensi & aliis tradit Christophorus Lehmannus in Chron. Spirens. l. 2. c. 41. De aliis alii, Walthramus Episcopus Naumburgensis lib. de invest. Episc. per Imp. fac. H. Grot. de imp. summ. pot. circ. sac. c. 10. quae omnia hic prolixius exponere nostri non est instituti.

LXII. Illud tamen praeteriri non debet, ipsorum Pontificum Romanorum electionem ante tempora Gregorii VII qui Hildebrandus aliàs dicitur, non potuisse perfici, nisi consentiente & probante Imperatore. Quod etsi factum nolint, qui hodiè sunt Romanae Curiae assentatores, verissimum tamen esse

F 2 *ipfa*

ipsa propria Pontificum docet concessio, quam etiam nã legere licet in *c. Hadrianus 22. & c. in synodo 23. dist. 63.* ut taceã tot passim occurrentia exempla, quæ non patiuntur rem in aprico existentem obscurari. Vid. Goldast. *Repl. pro Imper. p. 171. seq.* Onuphr Panvin. *in vit. Gregorii VII.* Rainold. *in colloq. cum Hart. c. 7. sect. 6.* M. Ant. de Dominis *de Rep. Eccl. l. 6. c. 7.* Ferdin. Vasqv. *controv. l. 1. c. 22.* Fatetur autem Onuphrius, cumq; eo Paulus Æmilius, plusquam dimidium imperii perditum fuisse eo tempore, quo Imperatori Henrico jus illud constituendi Episcopos fuit extortum; ut adeò ipsa imperii salus magnam partem juri illi innitatur. Sed hæc alibi à nobis expediuntur commodius.

LXIII. Est & alius titulus, quo Ecclesiasticarum personarum electionem vindicare sibi possunt imperantes, ipsum nempe jus Patronatus in specie ita dictum. Quia enim tam profusa in Ecclesias Principum quorundam fuit liberalitas, ut cum damno imperii sui Pontificum & Episcoporum potentia in immensum cresceret, saltem hujus dotationis respectu ex ipsis principiis Juris Pontificii ad Principem spectabit Præsulum Ecclesiæ & Antistitum electio. Ita ex ædificatione & dotatione Ecclesiarum, Regi Hispaniæ jus Patronatus & potestatem eligendi Episcopos tribuit Ferdinandus Vasqvius *per c. cum longè 25. dist. 63.* Et quanquam Gratianus ibi non ad ipsam electionem faciendam, sed ad consensum tantum adhibendum Principem requirat, sincerior tamen est Vasqvius *l. 1. c. 22. n. 16.* qui inverso ordine Episcopum ab ipso Rege electum, & ab Archiepiscopo Toletano comprobatum & confirmatum dicit. Vid. Didac Covarruv. *ad c. possessor de R. J. in 6. p. 2. §. 10. n. 5. 6.* Sed nunquam tamen hoc solo jure nixa est electio, quippe quæ multo ante istam Regum liberalitatem obtinuit. Hug. Grot. *de imp. summ. pot. circa sac. c. 10. n. 14. seqq.* Et patet igitur ex his omnibus, quid sentiendum sit de jure primariarum precum Imperatoribus noviter coronatis competente, cujus sc: vi suffragium & facultatem habent nominandi unius Canonici in omnibus per universam Germaniam Ecclesiis Cathedralibus & Monasteriis. Marq. Freher. *ad Petr. de Andlo de Rom. Imp. p. 179.* Matth. Steph. *de jurisd. lib. 3. part. 1. c. 4. n. 18.* nempe falsam esse, quod
ajunt

ajunt Pontificii, competere id ex privilegio & indultu sui Papæ. Gail. 2. *obs. 155. n. 7.* cum id Imperatoribus in provinciis iis, in quibus jus religionis habent, jure summi competat imperii.

LXIV. Quemadmodum verò electio ministrorum Ecclesiæ propter adductas rationes ad Principis curam præ cæteris pertinet, ita coërcitio eorundem ad solam illius spectat dispositionem. Potest enim verò Patronus Ecclesiæ quicumque personam aliquam ad officium Ecclesiasticum nominare & præsentare, *c. ult. X. de jur. patron.* salvo manente jure Principis regio; Sed non potest eum ab officio removeere aut suspendere, utcumque patronus magistratum gerat, & jurisdictione aliqua munitus sit. Finkelthaus *de jur. patron. c. 2. n. 21.* Etsi enim canonice istæ Clericorum pœnæ, suspensio scil. depositio, & degradatio, de quibus Theod. Rheinkingk *de regim. sec. & Eccles. l. 3. cl. 2. c. 2. n. 9. seq.* non possint, nisi ex jurisdictione constitui & infligi, quippe quod meri sint actus jurisdictionales; Est tamen ea jurisdictio non civilis, quæ ex jure Magistratus æstimatur, sed Ecclesiastica ad Principis spectans potestatem & regimen. Neque id temerè, aut sine causâ; si enim Magistratibus oppidanis, aut nobilibus in pagis ea potestas propria esset, sæpissimè levem ob causam, & multo cum Ecclesiæ scandalo, fideles removerentur pastores, & exhinc ad placitum patronorum suorum vivere ac docere cogerentur. Dn. Carpzov. *jurispr. Consist. l. 3. def. 110. & 111.* Unde licet Nobilibus omnigena jurisdictio per feudum fuerit tributa, non tamen propterea jurisdictionis Ecclesiasticæ aut aliorum Episcopaliurum jurium facta fuit communicatio. Rectius igitur faciunt Principes Augustanæ Confessionis hodierni, quod per Consistoria sua Ecclesiastica, præviâ exactissimâ causæ cognitione, id omne nunc expediant, quod personas Ecclesiasticas & ipsorum officium quoquo modo afficere aut impetere possit.

LXV. Et hoc sc: est, quod capite tertio juris Regii pertractandum sumpsimus, nempe de foro Ministrorum Ecclesiæ singulari & privilegiato, in quo & ex quo jurisdictio Ecclesiastica commodè exerceri possit. Quia enim copiosa est Principis circa Religionem & cultum divinum potestas, & in uno ter-

itorio Ecclesie extant haud pauca, quibus omnibus ipse solus prospicere non potest, jurisdictio etiam Ecclesiastica tum ratione objecti, tum ratione processus longe alia est ab jurisdictione civili; illud erit hinc principis officium, ut certa constituat judicia, quibus mediantibus maximam potestatis suae partem exercere & conficere possit, retentis scilicet & reservatis sibi immediatè tantum iis, quae illustriore quâdam autoritate opus habent, ut est sanctio legum Ecclesiasticarum, convocatio Synodorum & si quae sunt alia. Dn. Carpzov. *l. 3. jurispr. Consistor. def. 2.*

LXVI. Judicia illa Ecclesiastica hodie Consistoria dici consueverunt, pressius sumpto vocabulo, cum alias Consistorium in jure nostro appelletur locus ille, in quo, qui Principi sunt à consiliis, consistunt, & salutaria ei consilia belli pacisque suggerunt. Ant. Perez. *ad tit. Cod. de comit. Consistor. Marcell. Donat. in Ammian. Marcell. l. 16.* Et in his judiciis pleraque actiones Clericorum personales expediuntur, etiam ex delictis poenales nonnullae, quae scilicet suspensionem, remotionem, carcerem aut multam arbitrariam post se trahunt. Dn. Carpz. *in jurispr. Consist. l. 3. def. 5.* Quorum enim poena est capitalis aut corporis afflictiva, aut etiam relegatio saltem, illorum cognitio & punitio ad Magistratum spectat civilem *Novel. 83. Carpz. d. l. Conf. Annæus Robert. rer. jud. l. 4. c. 6. & adde l. 23. C. Theodos. de Episc. eccles. & Cler.*

LXVII. Reales autem actiones circa bona immobilia quod attinet, quia Clerici in his non ut ministri Ecclesie considerantur, sed ut privati, & cives ac membra Reipublicae, idcirco privilegium fori ipsis ratione officii indultum in hisce talibus locum non habet, sed coram iudice seculari, sub quo res sitae sunt, respondere tenentur *Carpz. d. l. def. 7. Carol. Molinæus ad consuet. Paris. §. 46. n. 20. Minsing. 1. Obs. 22. & 2. Obs. 67. Gail. 1. Obs. 37. n. 4. Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 261. Matth. Stephan. de jurisdict. l. 1. c. 31. n. 2.* Tunc enim res ipsa quasi in iudicium trahi dicitur, & Rei partes sustinet magis, quam ipsa persona conventi. Dn. Parens *ad aur. prax. Catali §. austrega conclus. 2. n. 37.* non obstante eo, quod frigidè admodum regerit Perez *Cod. l. 3. t. 19. n. 6.*

LXVIII

LXVIII. In Mobilibus, quia omnibus personæ adhaerere dicuntur, exemptio adhuc locum habet, Carpz. d.l. n.3. Cæterum totum hoc fori privilegium in honorem Ministerii, & ut major ejus habeatur reverentia, concessum est; neq; invideri hoc clericis debet, quippe quos ipsa commendat functio, ut à solito judiciorum strepitu merito eximantur, & singulari hoc foro, cui præclari tum Ecclesiastici tum secularis ordinis Viri autoritate Principis præficiantur, gaudeant. Add. Hug. Grot. de imp. summ. potest. circa sac. c.11. n.18.19.20. Carpzov. in Ip. Confist. l.1. def.11. Dn. Parens ad aur. prax. Calvol. §. Landsassii, conclus.1. n.180.

LXIX. Audiendi verò hic planè non sunt Canonistæ & Curia Papalis assentatores, qui, ut Jurisdictionem, quam jactant, Episcopalem ampliore reddant, non nisi in paucissimis casibus Laicorum in personas Ecclesiasticas judicia admittunt, ita ut nec principis sanctione, nec consuetudine, nec Pontificis Romani decreto privilegium hoc in totum Clericis auferri, nec Clericus ipse renunciare huic foro, aut secularis judicis jurisdictionem, ne jurato quidem, aut cum consensu Episcopi prorogare possit. per c. si diligenti 12. X. de for. comp. Didacus Covarruv. quest. pract. cap.31. Thomas Grammatic. decis. Neapolit.29. Sig. Scaccia l.1. de judic. c.11. Petr. Anton. de Petra de potest. Princ. c.27. n.24. § 46. Marta de jurisdic. p.2. c.6. Robert. Maranta de ord. judicior. part.4. dist.11. n.2. Anton. Fab. Cod. l.3. tit.1. def.38. Ludov. à Peguera decis.56. n.11. H. Zoel. ad tit. X. de for. compet. n.12.20.21. Anton. Mattheus de criminib. prolegom. c.4. n.6. Quin volunt, clericum coram judice seculari conventum, si compareat, nec forum ejus declinet, tanquam transgressorem Canonis per judicem Ecclesiasticum mulctari aut extraordinariè puniri debere, & Laicum convenientem causam suam perdere. Scaccia & Maranta dd. h. Menoch. de A. J. Q. l.2. cas.430. Gravæus ad Gail. concl.37 judicem autem Laicum tum judicandi potestate privari, tum & ipso jure esse excommunicatum. Gvid. Pap. decis.77.

LXX. Neq; in civilibus tantum ita obtinere arguantur, sed & in criminalibus, (nisi crimen, ut vocant privilegiatum sit)
ubi

ubi similiter nullam Judici Laico relinquunt jurisdictionem,
c. at si clerici 4. c. clerici 8. c. cum non ab homine 10. X. de judic. Fa-
rinac. in prax. crim. q. 8. n. 1. Anton. Fab. Cod. l. 3. t. 12. def. 26. 31. §
42 ita quidem, ut nec Rex, nec Imperator potestatem judi-
candi Clericos habeat, Jul. Clar. in pract. crim. q. 36. quoniam
sunt, qui in cognitione & judicio criminali utrumque; judicem &
Ecclesiasticum & Laicum conjungi velint. Ann. Robert. rer. jud.
l. 1. c. 6. Garf. Mastrill. decis. 269.

LXXI. Plumbeo hæc omnia jugulabuntur gladio, &
apinæ tricæque; meræ videbuntur, si de origine & incremento ju-
risdictionis Episcopalis, quæ inter Pontificios hodiè & Princi-
pibus suspecta, & nationibus omnibus formidanda apparet, ali-
qua hæc addamus, & quidem non tam nostris, quam Petri Svis
Polani verbis, ex immortalis historiæ Concilii Tridentini opere.
Cum Apostolis, inquit ille p. m. 368. *Christus Evangelii prædica-
tionem & Sacramentorum administrationem delegavit, ipsis sub per-
sonâ omnium fidelium magnum quoque; mandatum reliquit, ut dili-
gerent invicem & offensas mutuo condonarent, singulis præcipiens,
ut intercederent inter disidentes & dissidia componerent, atque; in
summum ac ultimum remedium eam curam corpori Ecclesiæ com-
mendans, adjectâ promissione, ligatum & solutum iri in cælo, quod
in terris ipsi ligassent ac solvissent. Nimirum pium hoc charitatis
officium, procuranda ei, qui injuriâ violatus, satisfactione, & delin-
quenti veniâ, perpetuum erat Ecclesiæ primitivæ opus & exercitium.
Huic autem mandato convenienter præcepit D. Paulus, quoties in-
ter fratres lites civiles exoriebantur, infidelium tribunalia ne adi-
rent, sed viris prudentibus inter suos delectis controversias judi-
candis permitterent. — Et certè judicio Ecclesiastico meritò tri-
buebatur nomen charitatis, quando eâ solâ & Reus adducebatur ad
submitendum se Ecclesiæ, & Ecclesia ad judicandum, cum tantâ
cum judicis sinceritate, tum delinquentis obedientiâ, ut neque; in illo
pravo affectui, neque; in hoc querimonie ullus esset locus, faciebatque;
immensa hæc charitas pœnam in castigando ipsi emendatori gravio-
re non videri, adeo ut in Ecclesiâ ad pœnam infligendam nunquam ac-
cederetur sine magno multitudinis sed majore procerum planctu,
quod in causa fuit, ut eo tempore plangendi vox pro castigandi usur-*

pare-

paretur. — Jam par erit, Ecclesiae iudicium (quod in omni mul-
titudine fieri amat) ab uno aliquo dirigi, qui praesideret & actioni
praeset, res proponeret, suffragia, cum in deliberationem itur, col-
ligeret. Quae provincia cum prima nota Viro, maximeq; idoneo
debeatur, sine controversia in Episcopum conferebatur. Ubi vero
multae erant Ecclesiae, propositiones & deliberationes fiebant ab Epi-
scopo primum in Collegio Presbyterorum & Diaconorum, quod dice-
batur presbyterium, atq; ibi maturescebant, ut in generali Ecclesiae
congregatione ultima iis manus adhiberetur. — Fecit Epi-
scoporum id temporis probitas ac charitas, ut in illorum opinione
prope omnes acquiescerent, paulatimq; Ecclesiae causam dedit. post-
quam charitas illius refrixerat, & munus à Christo illi impositum ne-
gligenter administrari coeperat, curam omnem in Episcopum conji-
ciendi, ambitio autem affectus admodum subtilis, & animum um-
brâ speciei, virtutis sese insinuare aptus, persuasit Episcopis obviis
eam ulnis amplexari. Verum isthac mutatio ad summum non
pervenit, nisi posteaquam à persecutionibus cessatum esset. Tunc
enim Episcopi veluti tribunal sibi erexerunt, quod, litigandi causis
una cum accessione facultatum temporalium auctis evasit subito
frequentissimum. Et iudicii forma, quamvis non eadem erat
cum veteri illa, quâ de Ecclesia assensu omnia statuebantur, ean-
dem tamen retinuit sinceritatem. Unde Constantinus Imp. explo-
rato huius iudicii in controversiis terminandis fructu, quantumq;
posset vis religionis capturis ac fraudibus actionum detegendis, quas
iudices deprehendere non poterant, legem sanxit, ut à sententiis
Episcoporum provocatio non esset, easq; iudices exsequerentur.
Quin imò, lite coram iudice seculari pendente, quicumq; esset causae
status, si alterutra pars, alterâ licet obluetante, Episcopum sibi ju-
dicem deposceret, illicò ad ejus cognitionem lis uti referretur.
(Extat hæc constitutio in Codice Theodosiano lib. XVI, tit. 12.
& repetiit eam Carolus M. capitulo 281. libri sexti apud Bene-
dictum Levitam. Vid. de eâ Seldenus de synedr. l. 1. c. 10.) Exinde
iudicium Episcopi cepit esse forense, & cum Magistratum haberet
sententiae executorem, jurisdictionis Episcopalis, item audientiae
Episcopalis & similium titularum nomina sibi vindicare. (Audi-
entiam Episcopalem non esse jurisdictionem, sed iudicium
tantum

G

tantum

tantum atq; notionem, ostendit Cujacius in *parat. tit. C. de Episc. aud.* Joach. Steph. l. 4, de *jurisd. c. 2. n. 31.* Alberic. Gentil. de *nupt. p. 1. c. 14.* Hug. Grot. de *imp. summ. pot. circ. sacr. c. 9. n. 13.*) Etiam Valens Imp. forum illud ampliandum censuit anno 365. in *spectione in precia rerum promercalium ei attributa* (constitutio extat in l. 1 *C. de Episcop. aud.* Sed in Codice Theodosiano in l. 5. de *lustrali conlat.* ubi eadem hæc constitutio cum aliâ & inscriptione & subscriptione invenitur, & plenius etiam refertur, ne verbum quidem vel de Episcopali audientia vel de Episcopis habetur, quod bene observat Lud. Rustardus) quæ forensis negociatio bonis moderatisq; Antistitibus parum placebat. — — Episcoporum verò non nemine autoritate per Constantini Legem concessa, abutente, eadem lex 70. post annis ab Arcadio & Honorio revocata, statutumq; ut religionis modo causas dijudicarent, civiles autem non aliter, nisi de partium voluntate & consensu, simul declaratum, nullum illis forum deberi, (videtur intelligere l. si qui 8, *C. de Episc. aud.* sed quæ ipsa anno mox sequente denuò correctâ & magis restricta fuit per l. 1. *C. Theodos. de Relig. lib. XVI. tit. 11*) Quæ quidem Lex, cum Romæ propter summam Episcopi potestatem parum attenderetur, Valentinianus anno 452. in eâ ipsâ Urbe degens legem restauravit & executioni curavit mandandam. (Extat hæc constitutio inter novellas Valentiniani tit. 12. ad calcem Codicis Theodosiani) Verùm à Principibus insequentibus potestatis antea ademptæ bona pars reddita, Justiniano etiam forum stabiliente, & audientiam, isq; unâ cum causis religionis delicta Clericorum Ecclesiastica, & in Laicos varias jurisdictiones spontaneas assignante. His gradibus, quæ charitatis intuitu à Christo primum instituta correctio, in dominationem vertit & c. Postea ostendit, quantum aucta fuerit autoritas fori Episcopalis, postquam Episcopi inter consiliarios Principis fuissent acciti. Nondum anni bis centum, inquit porro, præterierant, cum omne iudicium criminale & civile in clerum sibi arrogabant & in Laicos plerisq; in rebus, causam esse Ecclesiasticam obtendentes. Deinde forum mistum comminiscuntur, quo contra Laicum agere possit tam Episcopus quàm Magistratus, utercunq; actionem prior intenzarit: cujus fori intuitu, ad rem suam attentissimi, nullum seculari

lari locum relinquentes, in omnes tanquam sui juris involant. Si quis autem hanc tendiculam effugiat, neq; eâ capiatur, restat unicus adhuc ad eos comprehendendos laqueus, nempe Regula generalis pro fidei fundamento tradita, omnem causam ad forum Ecclesiasticum devolvi, si Magistratus vel jus dicere nolit, vel in jure dicundo segnior sit. --- Eò tandem ventum est, ut affirment, Episcopum habere eam judicandi potestatem, quæ tam latè patet ac diffunditur, neq; concessione, neq; conniventia principum, neq; voluntate populi, neq; inveteratâ consuetudine, sed Episcopi dignitati penitus insitam esse essentialem atq; ab ipso Christo donatam. (Exemptionem Clericorum in temporalibus non esse ex jure divino, sed humano & pontificio, tali tamen, cui nemo Principum contravenire queat, tenet Didac. Covarruv. quest. pract. c. 31. dissentientibus licet quos refert ipse, suæ sectæ permultis. Add. Joh. del Castillo part. 2. controv. quot. c. 5. n. 29.) Et quæquam multa extent Leges Imperatorum in Codicibus Theodosiano & Justiniano, in capitularibus Caroli M. & Ludovici Pii, aliisq; Principum insequentium, tam orientalium quàm occidentalium, ex quibus clarum est, ad quem modum, quando & à quo ea potestas fuerit concessa, historiq; omnes Ecclesiasticæ & profanæ in iisdem concessionibus narrandis & consuetudinibus consentiant, additis simul earum causis & rationibus; manifesta tamen hæc veritas nondum adeò prevalere potuit, ut non soli in contrarium assertioni nullis probationibus nixa succubuerit, jurisq; Canonici Doctores illos pro hæreticis habendos publicè declararint, qui se ad instar cæcorum in foveam duci non patiuntur. Neq; his tantum se finibus continent, sed addunt, neq; Magistratum, neq; Principem ipsum posse immiscere se cuiquam earum causarum, quæ Cleri sunt propriae, cum spirituales sint, quarum Laici omninò sunt incapaces &c. Insequentibus ostendit, quomodo ab immensitate potestatis spiritualis ventum paulatim fuerit ad tribunal temporale extruendum in medio status cujusq; politici. & quomodo utrumq; tandem imperium Episcopis ademptum sibi soli vindicaverit Pontifex Romanus. Hæc omnia Petrus Svavis admodum appositè & enucleatè, quem propter candorem & singularem rerum, quæ Tridenti peractæ sunt, peritiam magni semper fecit eruditorem

natio. Conferantur insuper quæ hæbet Claudius Salmasius *de foen. trapez.* p. 529. & *de primat. pap.* l. 1. c. 1. nec non in *apparatu* p. 298. Walo Mesalinus *de Episc. & presb.* c. 6. Jacob. Guther. *de jure vet. pontif.* l. 2. c. 1. Paganin. Gaudent. *de vitâ Christianorum ante Constant.* c. 56. Hug. Grot. *de imp. summ. pot. circ. sacr.* c. 9. n. 11. 12. Selden. *de Synedr.* l. 1. c. 10. Simonâ Groenewegen *de LE. abrog. Cod. de SS. Eccles.* p. 384. Francisc. Duaren. *de sacr. Eccles. minist.* l. 1. c. 2. seq. Bodin. *de Rep.* l. 3. c. 3. n. 277. Oswald. Hillig. in *Donell. enucl.* l. 17. c. 10. lit. X. Tiber, Decian. l. 4. *tr. crim.* c. 9.

LXXII. Seculo XII. plenissimam hanc Clericorum tam in civilibus quam criminalibus exemptionem, Fridericus Cæsar, deceptus Pontificum insidiis imperatoriâ autoritate noviter stabilivit: *auth. statuimus C. de Episc. & Cler.* & ex hoc maxima quotidiè accepit incrementa Tyrannis papalis, ita ut exemptio illa etiam ad eas personas deinceps extenderetur, quæ essent in familiâ Clericorum. Decian. *d. l. n. 47.* imò ad eorum quoque concubinas, quod etsi neget Decianus n. 56. asserit tamen spurcissimus Papæ assentator Jac. Ant. Marta *de juris d. p. 4. cent. 1. cas. 44.* Nullo verò Reip. bono permulta horum ita esse constituta docuit eventus, Episcopis in tyrannos propè degenerantibus, & dum alienis incumbunt curis, sui quod erat muneris negligentibus. Georg. Wicel. *in viâ reg. ad art. de potest. Eccles.* Quam impedita enim hæc fuerit jurisdictio, ipsa ejus amplitudo ostendit, eo quod non sui tantum ordinis hominibus, sed aliis etiam litigantibus in causis merè profanis jus dicere præsumpserint. Plurimæ extant querelæ de iniquitate Episcoporum eorumque officialium, quod Laicorum causas contra fas & æquum ad forum suum pertrahere sint soliti, quas prolixè congestas reperire licet in gravaminibus Principum Germ. n. 56. & seqq. usq. ad 73.

LXXIII. Illud verò malorum inde resultantium omnium maximum, quod Episcopis ita velificando Principes suam ipsorum autoritatem paulatim perdiderint, & regendæ Reip. sese fecerint quasi impares. Stabilitâ enim hoc modo Monarchiâ papali, quam ab Hildebrandi usq. ætate apertè professâ fuit sedes Romana, aliud restabat nihil, nisi ut ipsi quoque Principes

eipes ab hac sede iudicarentur & pro arbitrio ejus scepra tene-
rent. Neq; res caruit successu. Secuta enim mox praxis in de-
jiciendis & exauctorandis Regibus atq; Principibus, quam in-
verecundo ore probarunt haectenus, & ceu fidei articulum pro-
pugnarunt Romanae culinae *Septuaginta* Raimundus de Penna
forti, Henricus Ostiensis, Thomas Stapletonus, Franciscus Sva-
rez, Antonius Sanctarellus, Emanuel Sa, Martinus Becanus,
Wilhelmus Singletonus, & quis non? ut mirum sit, connivere
tamdiu & tam patientes esse potuisse principes in tolerando
seditioso hoc dogmate. Quanto vero feliciores sunt nostri ho-
die Reges & Status Evangelici, qui pristinum sibi tum in Cleri-
cos tum in universos subditos imperium masculè asseruerunt,
& omnibus papalibus attentatis feliciter resisterunt, atq; sic
projecta omni tum Pontificis Romani, tum dependente ab hoc
Episcoporum in se & suos jurisdictione, Remp. suam maximo
& inevitabili periculo liberarunt. Vid. Robert. Abbot. *de suprem.
potest. reg. pralect. 3. & 4.*

LXXIV. Nec tamen impietatis propterea aut alicujus in
Ecclesiam Dei iniquitatis arguendi sunt. Ut maximè enim im-
perio suo exemptos prorsus ministros Ecclesiae noluerint, singu-
lare tamen ipsis, quod supra exposui, in territoriis suis constitue-
runt forum, ne se de jure eorum quicquam remitteretur, nec per-
sonis Ecclesiasticis implicare se negociis secularibus permitte-
retur. Quin & alias multis eos ornarunt privilegiis, ut quod
ab oneribus personalibus liberos eos esse voluerint, quod im-
munes eos tributis & vectigalibus fecerint, & quae sunt alia, quae
omnia exponere prolixum nimis esset, & fortè etiam superva-
caneum. Vid. *l. placet. 5. C. de SS. Eccles. l. 33. §. 7. C. de Episc. &
Cl. Joh. Parlador. li. rer. quor. c. 3. §. 1. Azar. Sturz. disc. de Relig.
un. tb. 7. 8.*

LXXV. Proferamus ad quartum juris regii caput, quod
consistit in provisione, ut bona Ecclesiastica debito modo ad-
ministrantur. Fuit enim verò pristina Ecclesiae Christianae facies
haec, ut in pietate magis quam in divitiis ejus consisteret splen-
dor, Jacob. Ulsfer. Armachan. *de Christian. Eccl. success. & stat.
o. 1. n. 19.* & ex hinc toto die Christianis paupertas, quam sponte

nonnunquam amplectebantur, objecta. Minut. Felix in *Octav.*
p. 26. & 82. Nec dubito, legem *8. C. de hered. inst.* quæ Diocletia-
ni & Maximiani est, æquè ad Ecclesiam pertinuisse, atq; ad ali-
ud Collegium nullo speciali privilegio subnixum. Sed quam-
primum per Constantini Imp. conversionem liberiore aura frui
ea coepit, illicò tum ex ipsius Imperatoris, tum aliorum libera-
litate, Lege accedente & confirmante *l. 1. C. de SS. Eccles.* proprias
suas habere coepit opes, easq; aliquandiu summâ cum laude te-
nuit & administravit. Cum verò indies eas magis magisq; au-
geret, & in immensum cumularet, factum est tandem ut poten-
tiâ, quod Hieronymus conqueritur, & divitiis major, sed vir-
tutibus minor existeret. add. Jac. Usfer. *d. l. n. 22. seq.* Nec defue-
re inter Clericos, qui Religionis prætextu hereditates captarent,
& vulturum instar bonis aliorum inhiarent, quibus ipsis Impe-
ratoriâ constitutione *l. 27. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cler.* obvia-
re necesse fuit, ut taceam jam clericos usurarios, foeneratores,
negociatores, & ejusmodi turpi lucricupidos alios, quos pristi-
na jamdiu notavit & acriter reprehendit Ecclesia. Vid. quæ in
hanc rem collegit Claudius Espencæus *Theol. Paris. l. 2. digres. c. 15.*

LXXVI. Quin amplificatis Ecclesiæ bonis, eò tandem
deventum est, ut ipsis Principibus formidabiles & suspecti eva-
derent Antistites, quippe qui turgidi jam & inflati non charitate
amplius sed imperiis & potentiâ certare inciperent. *Ecce pauper
remansit fiscus noster,* inquit Hildericus Rex Francorum, *ecce di-
vitie nostra ad Ecclesiâs sunt translata: nulli penitus nisi soli Epi-
scopi regnant: periit honor noster & translatus est ad Episcopos
civitatum,* apud Gregor. Turonens. *l. 6. hist. Franc. c. ult.* & Leh-
man *l. 2. c. 35.* Adde insignem hæc de re querelam Johannis Petri
de Ferrariis in *pract. Papiens. tit. 4. glos. 7. n. 13. & glos. 20. n. 33. &
tit. 30. glos. 7. n. 1. 2. 3.* & confer de hyperbolicâ hæc potestate Epi-
scopali interpolata veterum scripta emendantem Jacob. Usfe-
rium ArchiEpisc. Armachan. *not. ad Ignat. Epist. c. 10.* Ex hinc verò
Gallis, Britannis, Venetis leges aliquando latæ, quibus prædia
& bona immobilia Ecclesiæ aut ordini Ecclesiastico dare & elar-
giri prohibitum. Bodin. *de Rep. l. 5. c. 2. pag. m. 829.* Goldast.
tom. 3. de monarch. Hornbeck. *Exam. Bull. pap. n. 11. p. 55.* Rhein-
kingk

kingk de regim sec. & eccl. l.3. cl.1. c.8. n.7. seq. Azar. Sturz. diffe.
de unâ Relig. th.6. de quarum justitiâ vid. Gail. 2. obs. 32. Forner.
1. c. 28.

LXXVII. Qvanquam verò ejusmodi talia propter exces-
sum & nimium bonorum Ecclesiasticorum abusum salubriter
constitui possint, nequaquam tamen ad extremam propterea
paupertatem Ecclesia est redigenda, sed omninò provideri de-
bet, ut habeat ea, unde honestè sustentari & conservari possit.
Ex quo enim bona Ecclesiastica ad nutriendos clericos & con-
servationem cultûs divini destinata sunt, admittendum non est,
ut ea sine urgente causâ distrahantur, & salaria ministrorum
Ecclesiæ diminuantur, quandoquidem digni sunt illi, qui altari
inserviunt, ut de altari victum sumant 1. Cor. IX, 13. Ut autem
abusus omnis tollatur, cura horum bonorum & eorum admini-
stratio Principibus incumbit, quippe qui nutritii sunt Ecclesiæ,
constituti ad muros ejus ædificandos, & ad restaurandas templi
ruinas, quicq; felicitatem suam ex eo maximè habent, quando
Ecclesiis esse licet felicibus. Falsum enim est, bona Ecclesiæ
data aut relicta in manum mortuam seu Ecclesiasticam jurisdic-
tionem ita transire, ut à superioritate Principis prorsus exi-
mantur, quod post Petrum Peckium de amortizat. c. 10. vult An-
tonius Perez C. de SS. Eccl. n. 11. Aliud ostendit l. 14. C. de SS.
Eccl. l. 23. eod. Nov. 7. Nov. 120. & aliæ Imperatorum constitu-
tiones plures. Add. Simon à Grœnewegen de LL. abrog. p. 384.

LXXVIII. Inprimis verò hoc assiduè caveat Princeps,
ut ne alienentur, minuantur, aut in alios usûs vertantur bona
Ecclesiæ. Quod enim semel Deo dicatum est, ad usus humanos
ulterius transferendum non est, c. 51. de R. J. in 6. c. nulli 5. X. de
reb. Eccl. al. l. 14. C. de SS. Eccl. Francisc. Card. Mantica Lucubr.
Vatican. l. 25. tit 6. Et solebant aliquando, qui fortunas suas
Ecclesiis destinabant, diras adjicere execrationes in eos, qui ali-
orsum vertere vota hæc sua præsumerent, quales ex Psalmo CIX.
Testamento alicui additas multo cum horrore me legisse me-
mini. add. Joh. Selden. de Synedr. l. 1. c. 13. p. 514. Non autem pro-
cedit regula dicta, si justa adsit alienationis causa. tùm enim in-
hibitionem alienationis gravem esse Ecclesiæ, quis non videt?

Et

Et cum nulla juris ratio aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ
salubriter pro utilitate Ecclesiarum constituta sunt, ea nos du-
riore interpretatione contra ipsarum commodum producamus
ad severitatem *l. 25. ff. de LL. l. 6. C. eod.* Justam verò alienationis
causam facit 1. necessitasurgens, Ecclesiâ ære alieno gravatâ &
instantibus Creditoribus *C. sicut 12. q. 2. auth. hoc jus C. de SS. Ec-
cles. 2.* pietas in fratres Christianos captivos, quando illi redimâ
ab hostibus aliter non possunt *l. 21. C. de SS. Eccles. add. Franzk 2.
resol. 7. n. 50. 51.* 3. præsens aliqua incommoditas, quando e. g.
bona sunt in loco aliquo remotiore, ita ut damnosa magis quàm
utilia Ecclesiæ existant *c. terrulas 12. q. 2.* Et si quæ forte causæ
occurrere possunt aliæ. Sed quæ tamen ipsæ in cognitionem
Principis, aut constituti ab hoc Magistratûs Ecclesiastici perfer-
ri debent, ut Decretum ejus & consensus haberi possit, cum de-
ficiente vel causâ, vel cognitione, vel decreto tali ipso jure nulla
habeatur alienatio, & in hisce solennitatibus alienationis sub-
stantia consistat. Joh. del Castillo *de Usufr. c. 54. n. 8. seqq.* Dn.
Carpzov. *jurispr. Consist. l. 2. def. 300. 301. 302. 303* Simon à Groene-
wegen *de LL. abrog. p. 386.* Francisc. Duarenus *de SS. Eccles. be-
nef. l. 7. c. 9.*

LXXIX. Patet hinc, quid sentiendum de quæstione illa:
num legatum ad pias causas deficiente causâ & usu, ad quem re-
lictum est, verti possit in usûs profanos? Veluti, si quis Misæ
cantandæ quid destinaverit, quam in suis Ecclesiis non admit-
tunt Orthodoxi, aut si quis donaverit aliquam rem personæ
Martyris, Prophetæ vel angeli, ut ipsi Oratorium ædificetur
apud eos, qui sanctorum invocationem inter cultûs habent ido-
lolatricos, num concidet legatum, an verò aliorsum id conver-
tendum erit? Et respondet in simili casu Modestinus Jctus, ini-
quum esse hanc quantitatem, quam ita defunctus destinavit, lu-
cro heredum cedere: igitur adhibitis heredibus dispiciendum
esse, in quam rem verti debeat fidei commissum, ut memoria te-
statoris alio & licito genere celebretur *l. 16. ff. de usu & usufr. leg.*
Sic igitur si quis in testamento aliquid in prohibitos usûs reli-
querit, non omninò corrumpitur legatum, sed ex benignâ interpre-
tatione sustentatur, & relictum in similes, sed licitos usûs con-
verten-

vertendum est. Add. l. 4. ff. de administr. rer. ad civ. pert. Finckel-
shaus obs. 97. Sim. à Groenewegen de leg. abrog. ad l. 15. C. de SS.
Eccles. Dn. Carpzov. p. 3. const. 13. def. 27.

LXXX. In veteri Ecclesiâ ad bona ejusmodi gubernanda
& conservanda constituti fuerunt certi Oeconomi, Defensores
& Advocati, quos quidem omnes pro iisdem habent nonnulli,
ita ut eadem persona tali muneri præfecta alibi Advocatus, ali-
bi Oeconomus & Defensor Ecclesiæ appelletur, sed meo judicio
minus accuratè aut saltem non satis perspectè. Sanè distincta
fuisse officia Oeconomi & Defensoris arguit l. 33. §. 4. C. de Episc.
& Cler. ubi Oeconomus Defensoris fidei committitur, & hoc
ipsum, ut videtur, novè, cum tempore Marciani Imp propriæ
suae fidei commissus fuisset, l. 25. C. eod. ex quo obiter confirmor,
recentius esse officium Defensoris, quàm Oeconomi. Hujus
quippe jam tàm meminit Concilium Gangrense c. 7. & 8. cum
illius prima, nisi valdè fallor, mentio fiat demum in c. 9. Conci-
lii Carthaginensis V. Deinde in l. 6. §. f. C. de his qui ad Eccles.
conf. Oeconomo & Defensori in singulari numero enunciatis
subjungitur verbum plurale, quod itidem diversam utriusq; per-
sonam notat; & tandem in d. c. 9. Concilii Carthaginensis V. ut
& c. 16. Concilii Milevitani II. Defensores ab Imperatoribus peti
debere concluditur, ad hoc sc: ut in judiciis agant. Oeconomi
verò ab ipsis Episcopis, aut his negligentibus, à Metropolitanis
constituebantur c. cum simus 9. q. 3. non quidem ad judicia, sed
ad res Ecclesiasticas gubernandas l. 14. C. de Episc. & Cler. Add.
Claud. Espencæus digress. l. 1. p. m. 143. Marc. Anton. de Dominis
l. 9. de Rep. Eccles. c. 6. Quod Advocatos Ecclesiarum attinet,
invenio, tempore Caroli M. habuisse eos aliquam judicandi po-
testatem, de bonis tum Ecclesiasticis, tum clericorum propriis,
neq; fuisse eos electos ex Clero, uti de Oeconomis olim consti-
tuit Synodus Chalcedonensis, Hispalensis II. & Toletana IV.
c. quoniam & c. in nona 16. q. 7. sed datos singulariter à Regibus.
Verùm hæc omnia majorem requirunt curam, quàm hîc impen-
dere liceat. Cui volupe fuerit, aut magis vacat, poterit hanc
rem enucleatius proponere. Interim, quod in genere materiam
hanc de bonis Ecclesiasticis attinet, ante omnes consuli poterit
Guilielmus Redoanus Jctus haud vulgaris.

H

LXXXI.

LXXXI. Quintum caput juris regendi Ecclesiam diximus consistere in eo, ut illæ quoq; causæ, quæ ex utroq; jure tam divino quam civili mixtæ esse videntur, legitimè decidantur & judicentur. Dantur enim tales quædam causæ, quæ pro intentione agentis modo ad Ecclesiasticum, modo ad seculare perferri debent forum, & ut hîc utrinq; sui constent limites, Majestatis est providere. Pertinent hîc cognitiones de crimine adulterii, de matrimonio, de usuris, de decimis, & si quæ sunt aliæ, quas omnes prolixius hîc exponere nostrum non fert institutum. Vid. Gail. l.1. Obs. 38. Carpzov. in Jurispr. Consist. l.3. t.1. def. 2.

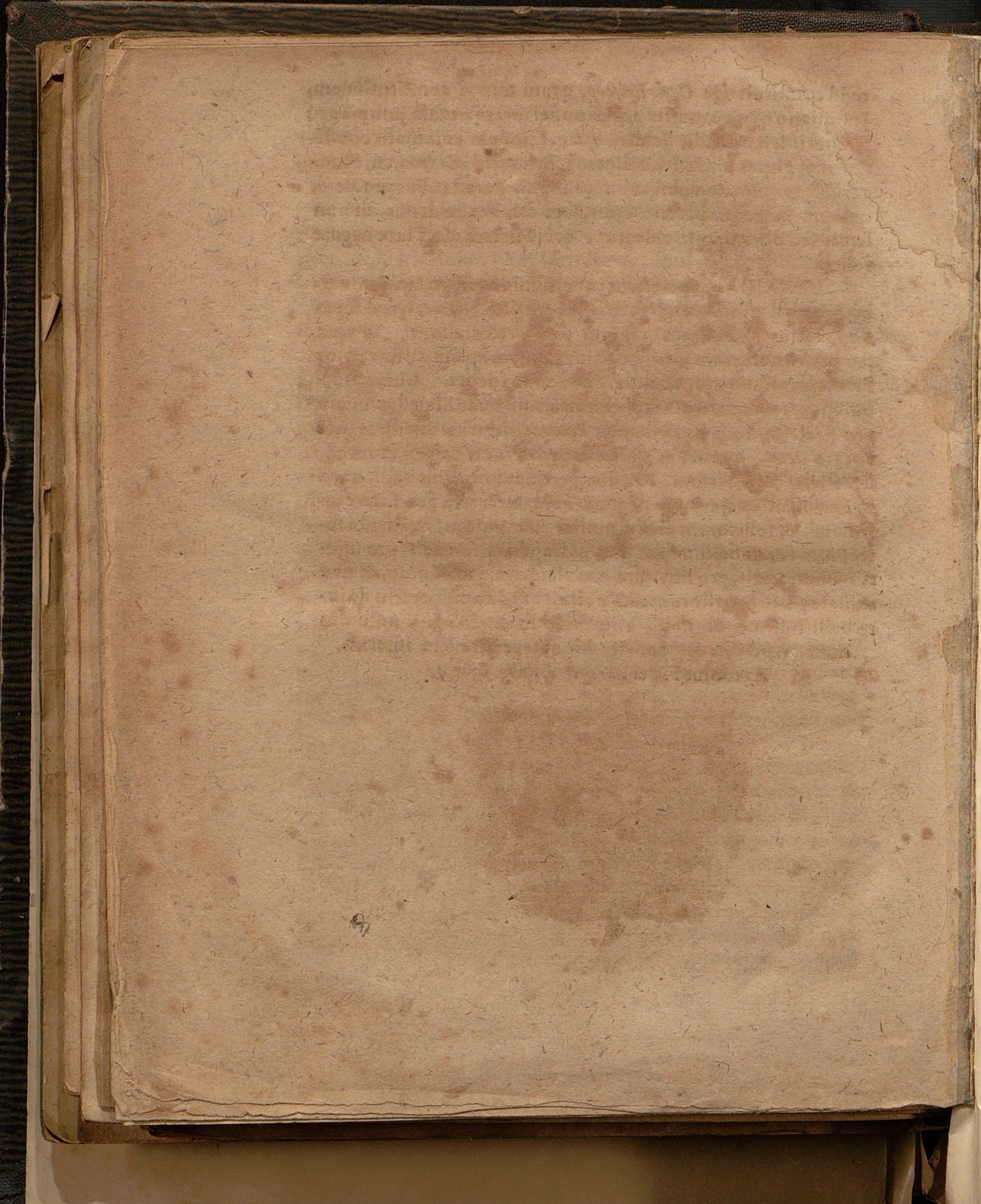
LXXXII. Cognitio etiam de injungendis pœnis Ecclesiasticis & imprimis de faciendâ excommunicatione ad Confistoria pertinet Ecclesiastica, adeoq; Principis est per constituta hæc judicia pervidere, ut ne tyrannis aliqua in Ecclesiâ nascatur, neve cuiquam injuria fiat. Potestas quidem clavium juris divini est, & ministris tantum Ecclesiæ commissa, non potestatibus civilibus; sed cum etiam per illas injuria aliis fieri possit, certum est, summæ potestatis jurisdictionem pro re natâ huc quoq; extendi. Non enim ea tantum, quæ à summæ potestatis imperio proficiuntur, sed omnes omninò actiones externæ moralis bonitatis ac vitii capaces ad summæ potestatis judicium vocantur, ut rectè monet Hug. Grotius de imp. summ. pot. circ. sac. c. 9. n. 22. De excommunicatione verò clarius patet, eam ad Principis cognitionem & arbitrium pertinere, saltem ratione modi & processus, quippe ex quo personæ etiam invitæ status inter suos mutatio legitima sequitur, & qui idcirco humani magis juris esse videtur Hug. Grot. d. l. n. 10. Selden. de Synedr. vet. Hebr. l.1. c. 10. Vincentius Filliuccius T.1. Moral. part. 2. tr. 11. c. 2. n. 24. seq. (Aliàs enim quoniam excommunicatio juris divini, & divinitus instituta sit, nemo nostrum ambigit, cum nihil sit aliud quam clavis ligans, quæ est *δύναμις τῶν κλεῖδων* 1. Cor. 5, 4. atq; adeo actus potestatis Ecclesiasticæ internæ, quæ simpliciter est juris divini. Vid. Matth. 18, 17.) Inde est, quod Justinianus expressâ lege excommunicandi modum circumscribit, atq; Imperatoriâ auctoritate temperat Nov. 123, c. 11. & quod Leo Philosophus simile
quid

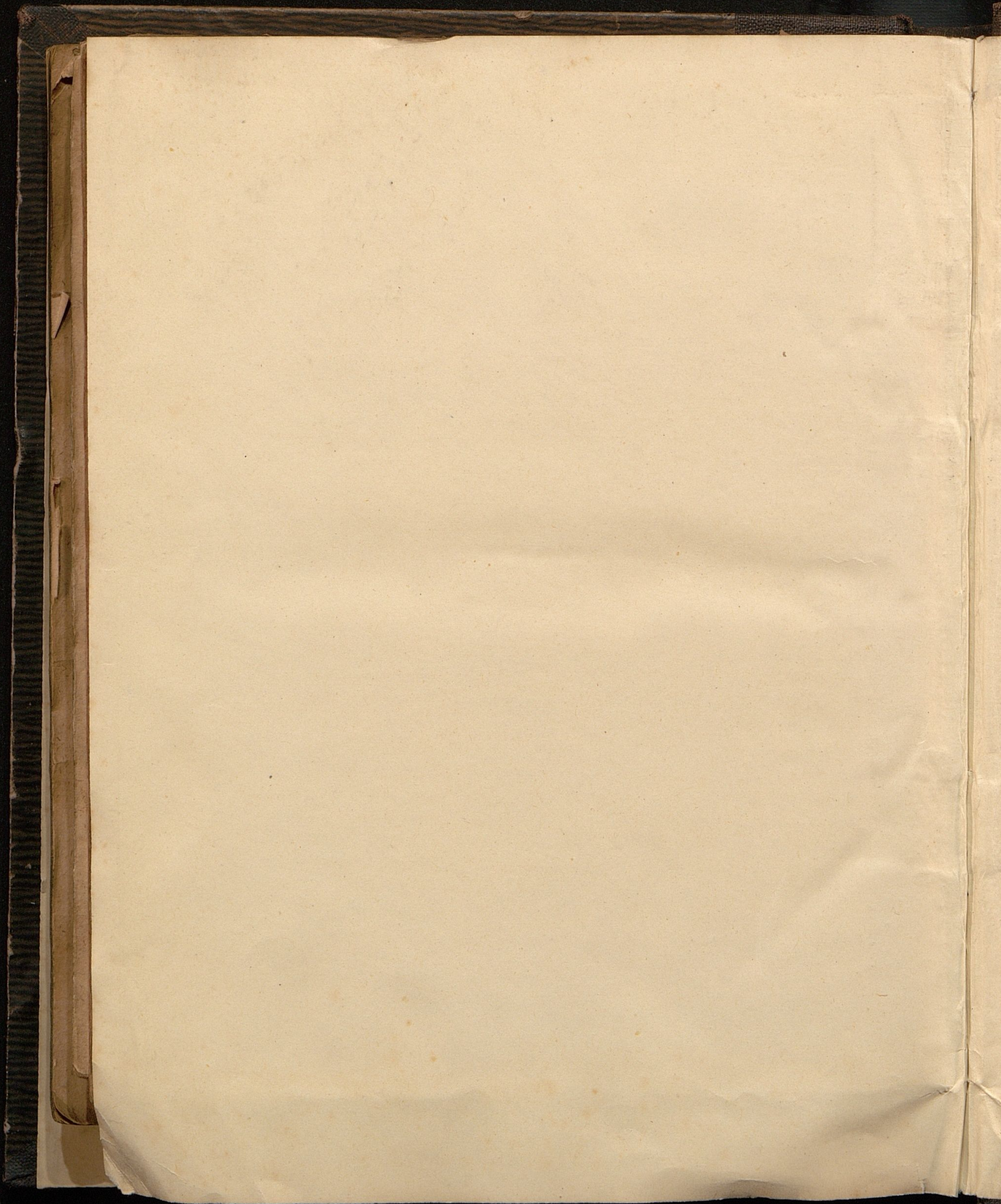
quid constituit l. 30. C. de Episcop. quam tamen constitutionem Justiniano quippe multis annis posteriorem, male Justiniano Codici inseri ostendit Selden. d. l. Ejusdem commatis constitutiones plures in Galliâ, Hispaniâ, Britanniâ, Germaniâ, Hungariâ & tantum non ubiq; ab Christianis potestatibus prodire, quarum magnam partem collectam exhibet Seldenus, ut non levis sed ollis lippire videatur, qui id in tam clarâ luce negare velit.

LXXXIII. Superest, ut paucissimis & unico tantum verbo agamus de jure tuendi & defendendi Ecclesiam, quod supra §. 28. ad jus patronatus regium pertinere diximus. Id vero semper vim aliquam præsupponit externam, quam ut amoliatur Princeps, omni virium contentione anniti debet. Cumq; turbulento rerum statu plus roboris in armis gerat Majestas, etiam pro Ecclesiæ statu conservando Principi ad arma subditos suos vocare licet, quæ ita in hostes expedire non utile tantum est, sed etiam necessarium. Et huc pertinet totum jus belli, quod in Ecclesiastico ejusmodi negotio ubiq; majorem præ se fert justitiam, & feliciorum deniq; pollicetur eventum, quam ubi susceptum fuerit bellum pro finibus Imperii asserendis, pro injuriis vindicandis, pro libertate, pro vicino aliquo populo, & quæ existere possunt bellorum causæ aliæ. Sed cum specialis de jure belli instituenda nobis aliquando sit *Διόνοψος*, nolumus nunc, quod illic dici oportet, hic antevertere. Vid. interim

Antonius Faber de regend. Relig. l. 3. c. 4.

WITTENBERG, Diss., 1660

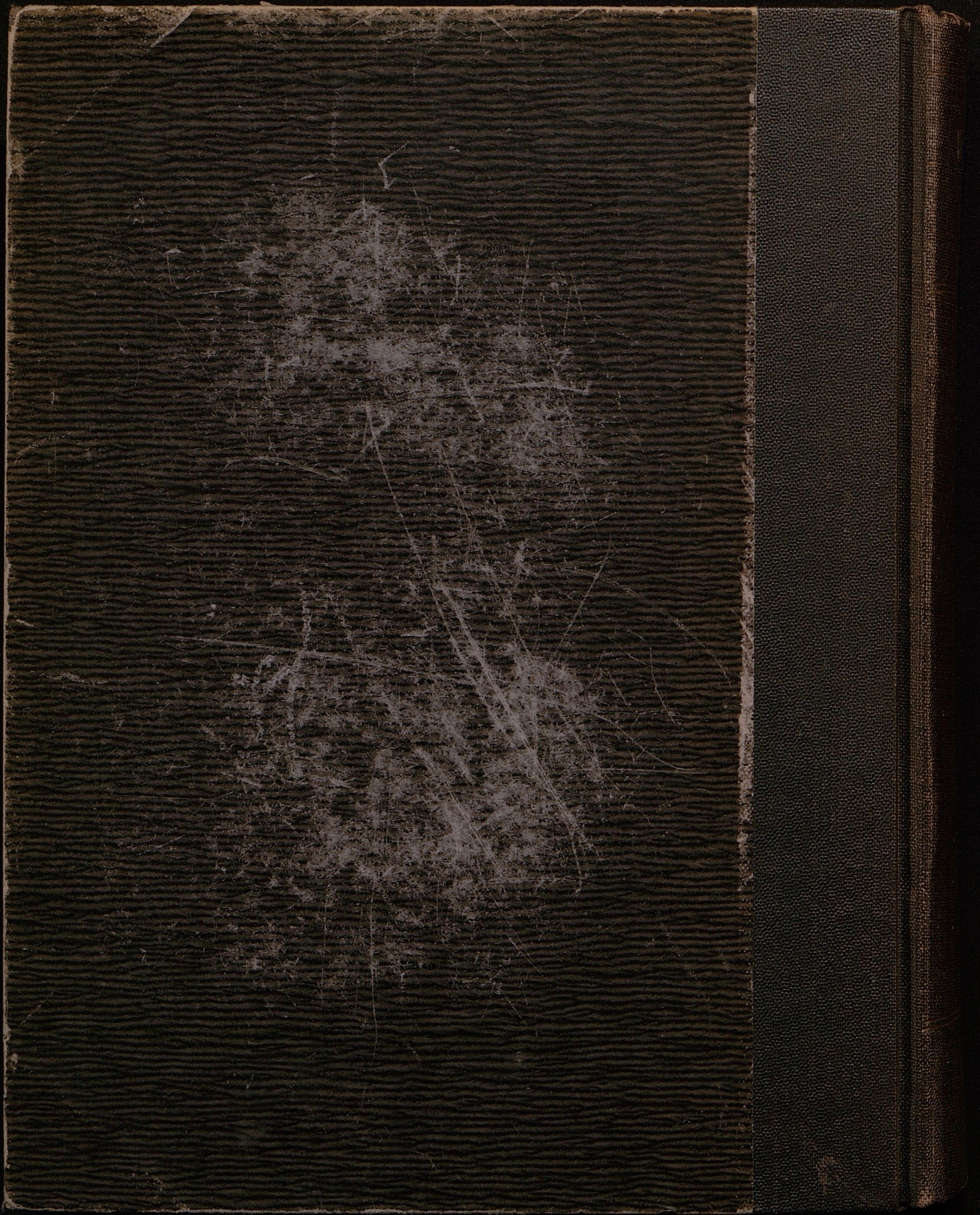
ULB Halle 3
003 484 572

50

1077

162

1660 43
32
De
Qvod benè vertere DEUS jubeat!

JURIBUS MA-

JESTATIS. EXERCITATIO V.

qua est

XIX
[*de iure circa sacra et religionem*]

Praeside
Caspere Zieglero

def.

Respondens

Marcus Johannes Simonius,
Horstiensis Holsatus.

Wittebergae

junijm 26. Mai 1660 und März 1661.]

Vgl. Caspar Ziegler, De juribus majestatis tractatus acade-
micus ... Wittebergae 1681. p. 242 sqq. [Sign. Ks 1044.]
in dem Numerus et syllabus exercitationum...
am Anfang des 17ten J.